

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMÎNALĂ
EDITATĂ DE
GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

ISSN-1220-5761

„Presa despre presă”

semnează :

ALEXANDRU ANDRIEȘ • PETRE MI-
HAI BĂCANU • AUGUSTIN BUZURA
• DOINA CORNEA • MIHAI CREAN-
GĂ • ION CRISTOIU • GABRIEL
DIMISIANU • CAIUS DRAGOMIR •
SMARANDA ENACHE • STERE GULEA
• NICOLAE MANOLESCU • A-
DRIAN MARINO • DAN C. MIHAI-
LESCU • CORNEL NISTOIESCU •
DAN PETRESCU • CRISTIAN TUDOR
POPESCU • OCTAVIAN PALER •
TIA ȘERBĂNESCU • DORIN TUDO-
RAN • RADU G. ȚEPOSU

ANUL III • Nr. 31 [132] • 7 - 13 AUGUST 1992 • 16 PAGINI • 30 LEI

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Vreme de două decenii am făcut și eu parte din publicul anonim care deschidea România literară la pagina cronicii literare ca să vadă ce spune Nicolae Manolescu despre ultima carte, nou-apărută. Tranziția a mutat însă peste noapte literatura din cartierul rezidențial al interesului public de ieri în periferia de azi. Cititorul răbdător al (cam prolixiei) noastre literaturi s-a metamorfozat în cercetătorul stresat al ofertelor de slujbă, vinzare/cumpărare, interesat de informația-tip (cockteii de știri, zvonuri și birfe). Cronică politică s-a înălțat în top, luând locul cronicii literare, iar în locul lui Nicolae Manolescu, ce își pregătise propria sa substituție din cronică literară în comentator politic când brusc a fost înghițit de efervescența vieții politice, nu a urcat încă nimeni.

Există însă și la ora actuală citiva comentatori ale căror opinii sînt cel mai frecvent urmărite, contestate uneori (dar și contestația este un mod de a li luat în seamă). Cititorul îi întâlnește la rubrici fixe, în cotidiene de mare tiraj - una dintre condițiile de fabricare a acestui tip de popularitate. Chiar dacă eu însămi acord un credit diferit „diagnosticului” lor politic, chiar dacă portretul lor interior (ca și traseul în presa de dinainte) diferă, îmi voi lua riscul (destul de mare) de a-i numi pe doi dintre ei: Tia Șerbănescu și Ion Cristoiu. Perseverenta atenție față de ecranul politic și rapiditatea reacțiilor (cu alte cuvinte, puterea de muncă) le permit, am impresia, apropierea. Vreme de doi ani, publicul „unei anumite părți a presei” și-a dorit ca deasupra ei să stea cerul credibilității morale (o condiție încă și mai explicit pusă reprezentanților săi politici). Acum însă cortina electorală ascunde un ceas de tranziție din viața presei. Deși încă merge de-a bușilea, ea îmi pare să fi intrat într-o altă vîrstă. Pentru că așa se petrec lucrurile acum în această parte a lumii - creștem într-o lună cit alții în ani.

Trezită de timpuriu într-o mini-economie de piață cu reziduuri toxice comuniste, alergată sub biciul inflației, cu cvasi-monopolul de stat al hirtiei și chiar al condițiilor de tipărire (prea puține fiind tipografiile importate și instalate), semi-compromisă de calomniile tot mai numeroase publicații extremist-naționaliste, presa are a-

SUB CORTINA ELECTORALĂ S-AU ALINIAT TRUSTURILE DE PRESĂ

cum deasupra ei un cer pe care, deși zodiile se imbină, se poate citi tot mai ușor dictonul oricărui editor serios occidental: presa trebuie privită ca o afacere. Credibilitatea profesională ar fi cazul să devină criteriul următoarei vîrste; cu tristul amendament că presa riscă să fie privită ca o afacere în varianta balcanic-autohtonă.

startul ca să declanșeze competiția, cu trusturile Drăgan, Lucian Cornescu, Stan Pelteacu/Presa Națională, interese politice clare (izolare/deschidere) rămînînd ascunse în caili troieni ai unor averi peste care misterul capitalismului este (fondurile poliției secrete) va mai pluti - cine știe cită vreme - o ceață subțire sau deasă, și-o tol cu cu-

Incerc deci să privesc presa de la această oră fără bovarisme, nu așa cum mi-ar plăcea mie să fie, ci chiar așa cum e: cu ștacheta deseori coborîtă, ca să prindă cit mai mult public, cu senzaționalul clișeizat, ca și cele două uniforme de imprimare - moda Coresi și moda Tiporex, pînă cînd colorul de la Azi va căpăta suporterii promiși de Baricada. Cu trusturile Cărciog, Gușu, Mitu et. comp. așteptînd doar

titul. Presa de la această oră - cu amestecul între oamenii noi și vechi - va rămîne la fel pînă se vor săpa tranșeele (incepute deja) ale luptei dintre generații pentru ștafeta puterii. Presa din momentul actual, cu sporul de profesionalism înregistrat, cu auto-exigența independenței, înțeleasă corect, ca o condiție a supraviețuirii (jocul între independența mimată și cea devenită prin mimare parțial autentică ne va

spune multe în continuare despre istoria călăică a „formelor fără fond” pe meleagurile noastre).

Și totuși, toată lumea este de acord că libertatea cuvîntului este unul dintre puținele cadouri sigure ale lui decembrie '89. Ca și multipartidismul, de altfel. Cadourile însă nu ajung, depinde cum le păstrezi. Depinde ce faci cu ele.

Este starea presei mai bună decît starea partidelor la această oră? În privința vieții politice, alegerile vor da răspunsul. Că de multe ori este vorba de aceeași miză o dovedește și numărul redus al actorilor cu care se încearcă restaurația trecutului. Numai că restaurația și-a atins cota maximă și, de-acum, cu toate surprizele campaniei electorale, a început refluxul. E prea tîrziu să mai costumezi oamenii trecutului în cei ai viitorului: gafa lui Mihai Tatuliță, ce s-a dat singur de gal în timp ce se prefăcea că-și schimbă vesta, nu i-a adus nici o acțiune în plus lui Adrian Păunescu. A opta la timp „pentru albi sau pentru roșii” (vechea obsesie, depășită, a lui Ion Cristoiu) s-a dovedit o lecție bina învățată pentru cei ce au aplicat-o. Chiar cu un cotidian în mîncă, Păunescu nu va putea face campanie electorală (cred) decît pentru cineva care în scurt timp se va numi „ex-președintele Iliescu”. Mișcări atente se fac desigur în zonele puterii, pentru fiecare alternativă, sondaje rău-vestitoare pentru cel ce a devenit tot mai mult o obsesie comună (I. Iliescu) apar chiar în publicațiile la care nu te aștepti. Viitorul pare încă nepredictibil, dar nu numai presa, ci noi toți vom intra probabil după septembrie într-o altă viață.

Intr-o altă vîrstă.

Deocamdată e cald, sîntem obosiți și stresați de neliniștitul septembrie, de imprevizibilul campaniei electorale și de prețurile care se pregătesc să sară din nou. Trăim în interval.

○ tranziție în tranziție.

Să te gîndești cum va studia un viitor doctorand presa acestui timp, punînd-o sub o etichetă comună? Că ne-am putea afla sub aceeași umbrelă cu România Mare, care dacă ar fi în stare, ar transforma Bucureștiul într-un alt Sarajevo? Iată diferența dintre a fi viu și a fi mort, între a mai avea de spus un cuvînt (fie și pe jumătate) sau a fi devenit doar obiect de analiză la microscop, sau fișă de bibliotecă, sau informație în banca de date, sau element de clasificare.

Din sumarul numărului viitor:

- Convorbiri cu MONICA LOVINESCU și VIRGIL IERUNCA (Magda Cârnecki)
- ADRIAN MARINO: Stinga, centru, dreapta?
- Convorbiri libere despre tranziție cu VASILE PILAT
- Expoziție de gravură japoneză (GABRIELA ADAMEȘTEANU)
- Cronici plastice de DAN PERJOVSCHI și THEODOR REDLOW

CONFERINȚE DE PRESĂ

LUPTA PENTRU ANTENĂ

(conferința Alianței pentru Demnitate Națională)

Cine stăpânește Televiziunea are puterea în România. Ideea, poate discutabilă, este întărită de agitația în jurul unui articol din legea electorală în baza căreia numai partidele parlamentare beneficiază de timp de antenă subvenționat pe perioada campaniei electorale. Încă din 29 iulie a.e. 35 de formațiuni politice, fără reprezentanți în Parlament, au înaintat principalelor insti-

tuții (președinție, guvern, justiție etc.) un protest legat de această problemă, solicitând timp egal de emisie la T.V., fără nici o discriminare. Propunerea comisiei inter-ministeriale referitoare la plata unei sume modice (undeva sub 15 000 lei/minutul) nu a entuziasmat pe nimeni, dimpotrivă, prilejuind accentuarea din nou a principalei idei vehiculate la această conferință de presă: „ab-

initio, alegerile din România nu sînt nici libere, nici corecte”.

Cam acestea sînt elementele care au prilejuit un fapt politic neobișnuit: realizarea unui cartel electoral avînd la bază un principiu, respectiv asigurarea șanselor egale pentru toți în campania electorală. În rest, cele 19 partide ce alcătuiesc A.D.N. stau sub semnul (electoral) al trompetei: mult zgomot, note false (riscul alunecării în demagogie, lipsa unei platforme ideologice, pășunism politic etc.). Să exemplificăm pentru a nu fi acuzați de lipsa obiectivității: „trompeta cheamă azi populația la lupta contra stăpînilor de aici și de aiurea, contra tendințelor unui grup financiar puternic ce încearcă aservirea țării”; „A.D.N. va lupta continuu împotriva tuturor mafurilor din România” etc. Dl. Dumitru Mazilu, care este oarecum liderul acestei alianțe, va candida în continuare la președinție, momentan susținut doar de Sfatul Țării.

S-a făcut la un moment dat apel din sală pentru adoptarea unei atitudini practice, mai realiste, altfel trec alegerile și se continuă discuțiile asupra constituționalității legilor. În plus, poate că una din regulile jocului politic presupune să-ți asumi toate dezavantajele atunci cînd ești puternic. Altfel riști să rămîi un veșnic elector. (M.C.)

Către redacția revistei „22”, cu rugămintea de a publica textul de mai jos, în virtutea dreptului la replică

În nr. 27 (128) al publicației dvs., dl. Viorel Marineasa a semnat articolul „Prognostic electoral: C.D. — 30—35%”. Acest text m-a mișcat profund, din mai multe motive. O dată pentru că este semnat de un om care s-a pretins a fi un prieten al meu și al Societății „TIMISOARA”, a doua oară întrucît pentru publicarea care l-a găduit am nutrit o deosebită admirație, elogînd-o ori de cîte ori am avut prilejul, inclusiv peste boțare (dna Gabriela Adameșteanu a fost marioră la un asemenea prilej). În fine, deoarece textul este atât de ironic și tendențios, încît și pe dl. maior Hamza l-ar face să pălească de invidie.

Am așteptat două săptămîni, sperînd în apariția unei „rectificări” a autorului, care să steargă întru totul impresia de răbufnire veninoasă lăsată de text. Din păcate, dl. Viorel Marineasa nu s-a învrednicit de un gest reparatoriu, drept care mă văd silit să fac următoarele două precizări:

1. Dl. Marineasa, pozînd în „observator sursit” (expresia îi aparține), comentează încercări și malitios mitingul din 7 iulie al Societății „TIMISOARA”. Atitudinea sa a fost, din cîte am constatat, singulară în presa românească. Gazetarilor au apreciat momentul, l-au consemnat la rece ori au tăcut. Chiar TVR a fost de această dată decentă. Imaginile oferite de ea, destul de puține, au arătat țării întregi că la mitingul Societății „TIMISOARA” s-au fost doar „cîteva mii” de timisoreni, cum pretinde dl. Marineasa în stilul Kompres. Nu am simțit împotriva faptului că domnia sa apreciază Apelul din Timisoara ca un simplu „poem politic”, e dreptul domniei sale de „observator sursit”. Dar să arunce o umbră asupra unor personalități precum Corneliu Coposu, Ana Blandiana, Petre Mihai Băcanu, Constantin Ticu Dumitrescu, prin ironii ieftine („mica” observație a dl. Băcanu, „promisiunea de a se calma” a dl. Ticu Dumitrescu s.a.), nu înseamnă să-liseală, ci de grosimea obrazului.

2. Redau din textul dl. Marineasa: „Principali organizatori ai manifestării au fost George Șerban și Iosif Costinas, ambii cazați din structurile eligibile pe listele P.A.C.-ului, și poate că am păcătuit din că l-am hănuș că nu găsim oportunitatea să revin în forță, atît în grațiile multîmii, cît și în ale „conducerii superioare”.

Nu sînt simple neadevăruri, ci ea-lomni grosolane, întrucît autorul lor

eunoască bine realitatea. Nici dl. Costinas, nici subsemnatul nu sîntem membri ai P.A.C. Dl. Costinas n-a fost niciodată pe lista de candidați ai P.A.C., iar eu, deși în primă instanță mi-am oferit acestui partid candidatură, mi-am retras-o din proprie inițiativă înseă la jumătatea lunii iunie. Deel eu și dl. Costinas nu am „căzut” din „structurile eligibile” (7) ale P.A.C. În ceea ce mă privește, nu am deci nevoie de „gratitute multîmii”, nici de ale „conducerii superioare” (care, mă rog ?), de vreme ce nu revin în a scaun în viitorul Parlament. Nu vreau nici eu să „păcătulesc”, hănușînd că dl. Marineasa, recent promovat director al Editurii de Vest, a vrut să răsplătească prin articolul domniei sale generozitatea cuiva.

N-am crezut că voi ajunge vreedată să scriu asemenea rînduri pentru publicația dvs. Verifică și eu, pe pielea mea, vorba aceea înțeleaptă: „Apără-mă, Doamne, de prieteni, că de dușmani mă apără singur.”

Cu amărăciune,

GEORGE ȘERBAN

Referitor la articolul dl. Viorel Andreescu Funcționare magică, publicat în numerele 29 și 30 ale revistei „22”, unul dintre cei citați ne-au comunicat că își rezervă dreptul la replică după încheierea campaniei electorale și a alegerilor generale și prezidențiale. Iar o altă parte nu socolit această intervenție ca făcînd parte din categoria celor pentru care și tăcerea este un răspuns, bi-zuindu-se pe discernămintul cititorilor.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Informăm pe cei interesați că pot cumpăra de la redacția Revistei „22” Raportul asupra evenimentelor din 13—15 iunie 1990. Prețul pentru ridicarea de la redacție este de 60 lei. Prețul pentru expediere prin poștă este 75 lei.

IN ATENȚIA CITITORILOR NOȘTRI

Redacția revistei „22” anunță cititorii săi că oferă spre vânzare din stoc numere vechi, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 38, 41, 44 și colecția completă a anilor 1991 și 1992 pînă în prezent. Exemplarele vechi vor fi comercializate la prețul de 25 lei/ex., indiferent de prețul de vânzare înscris pe ziar.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sînt incluse și cheltuielile de expediție.

Redacția Revistei „22” anunță că își rezervă exclusivitatea pentru difuzarea revistei în străinătate. Orice altă difuzare prin intermediul difuzorilor de presă neautorizați de redacția Revistei „22” este interzisă.

Adresăm cititorilor noștri rugămintea de a ne da informații despre modul cum se difuzează revista „22” în localitățile lor.

IMPORTANȚE

Revista noastră asigură contractarea unor abonamente avantajoase la sediul redacției. Doritorii se pot abona în următoarele condiții: costul unui abonament ridicat de la sediul redacției (cu posibilitatea păstrării exemplarelor neridicate la timp) este de 310 lei pe trimestru (deci cu o reducere de 14% în raport cu costul real).

Abonamentele pot fi expediate și prin poștă, dar la costul final se vor adăuga cheltuielile poștale. Costul abonamentului va fi de 430 lei pe trimestru (adică o reducere de 14%+120 lei cheltuieli de expediție).

Redacția „22” îi anunță pe pensionarii care beneficiază de aceeași reducere de abonament la revista „22” ca și elevii, studenții, cadrele didactice, foștii deținuți politici și veteranii de război. Ca urmare, costul unui abonament pe trei luni la revista „22” pentru cititorii din categoriile amintite va fi doar de 260 de lei (indiferent dacă se expediază în București sau în provincie, diferența de preț urmînd a fi suportată de Institutul pentru Democrație în Estul Europei cu sediul la New York). Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma de 260 de lei (pe adresa: Revista „22”, cont 45 10 35 32, B.C.R. Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10) și un talon de pensie (pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, pentru Serviciul de Difuzare).

Cititorii din străinătate se pot abona la Revista „22” depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București: pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231 (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimișînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 72 dolari pe an (36 dolari pe 6 luni, 18 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (120 DM anual, 60 DM pentru 6 luni, 30 DM trimestrial, 400 franci francezi anual, 200 franci pentru 6 luni, 100 franci trimestrial). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 80 dolari anual, 40 dolari pe 6 luni, 20 dolari trimestrial.

DORIN TUDORAN

BINE. ȘI DUPĂ ACEEA?...

Ce să facem, dacă nu am avut și noi, ca polonezii, biserica catolică? Ce să facem, dacă nu am avut „Solidaritatea”? Ce să facem, dacă nu am avut „Charta 77”? Ce să facem, dacă nu am avut un Václav Havel? Ce să facem, dacă simțim în continuare manipulați? Ce să facem, dacă nu apare și la noi un lider charismatic?

Intrebări-pretext, la umbra cărora ne ascundem, asemeni ursului în spatele pădăii. Și asta, după ce am fost smecheri nevoie mare: am „boicotat istoria”, am „rezistat prin cultură”, am dres și-am făcut.

De avut, am avut — și avem biserica ortodoxă. Ce am făcut din ea? Ce a făcut biserica ortodoxă din ea însăși? De avut, am avut SLOMR-ul. De ce ne-am speriat de el? Cine și cât mai pomeneste astăzi de oameni ca Gheorghe Brașoveanu ori Carmen Popescu? De avut, am avut, totuși, câțiva oameni care au îndrăznit să adere la „Charta 77”. Citiți dintre noi le-am stat alături?

Václav Havel? Problema noastră nu este de ce nu am avut un Havel, ci dacă am fi „suportat” să avem unul. Dacă nu ne am fi grăbit să-l împingem cât mai repede și mai departe de liniștea noastră vinovată. Probabil, de aceea ne-am și preocupat până la urmă cu acel „presedinte pentru liniștea noastră”. De manipulare, ce să mai vorbim? „It takes two for tango” — e nevoie de doi, spre a dansa. Nu există manipulare decât acolo unde — conștient ori nu — există dorința de-o fi manipulat. A fi manipulat este aproape o vocație. O avem și pe aceasta: mulți, prea mulți dintre noi.

Charismele? Mai bine lipsă. Oprindu-ne doar la ultima jumătate de secol, de la Corneliu Zelea Codreanu la Nicolae Ceaușescu, ele ne-au jucat țențuiri pentru care am plătit (continuăm să o facem) extrem de scump. Nu de lideri charismați are nevoie astăzi România, ci de conducători pentru care bunul simț să se afle în fruntea oricărui decalag de zi cu zi. Ieșirea țării din marasm — cel social, cel politic, cel economic — nu poate fi determinată nici de cei purtând — la briu — chimire late de un cat-și — la git — cruci de un kilogram, nici de nostalgia „comunismului cu chip uman”. Amindouă aceste mode „retro” sînt fundături ce nu duc decât la prelungirea orbecăielii în care ne zbatem.

Deocamdată — adică în pragul altor alegeri legislative și prezidențiale — România are prea mulți politicieni și prea puțini oameni politici. O balanță atât de dezechilibrată poate duce cu greu la apariția rapidă a unor autentici oameni de stat. În aceste condiții, un pesimist ori altul poate crede că șansele „de mai bine” sînt la fel de mari precum cele ale unei armate numărînd în rândurile ei mai mulți marelșii decît soldații. Două întrebări. Prima: mai este timp pentru pesimism? A doua: dacă în ranita fiecărui soldat se află — spusu-s-a — bastonul de mareșal, se află, cumva, în buzunarele „mareșalilor” noștri lărima de bun simț, dramul de sacrificiu din ranita mai oricărui soldat credincios?

„N-am învățat niciodată nimic de la cei cu care am fost totdeauna de acord” — cred foarte mult în adevărul acestei mărturisiri. De aceea vreau să invoc în aceste rânduri un om cu care nu conțenesc să mă cîndănesc de ani și ani. Omul cu pricina este cu totul dezinteresat de politică, așa cum a fost și acum 3, 5, 10, 15 ani. Dar îi place foarte mult să testeze — cînd îl se iese șansa — pe unul din candidații la condiția de om politic. Examenul este simplu. După ce ascultă, prietenul cu pricina întreabă: „Bine. Și după aceea?” Ascultă în continuare — dacă ore ce — și întreabă din nou: „Bine. Și după aceea?”. Ascultă — încă și încă o dată. Și întreabă, din nou: „Bine. Și după aceea?”. Nu pare prea amuzant, nu-i așa? Dar cine mai crede că a te implica în politică este o chestiune de amuzament? Pe de altă parte, citiți dintre noi — înainte de a opta pentru un candidat ori altul, pentru un program ori altu — au curiozitatea de a înțelege cit de departe bate privirea celui ce se pretinde un om politic?

Politicianul este, de obicei, destul de ager spre a vedea ripa de sub nas. Omul politic, de obicei, zărește groapa aflată la doi-trei kilometri distanță. Omul de stat simte prăpastia ce se naște la orizont, dacă ripa de sub nas și groapa mai îndepărtată nu sînt „rezolvate”. De aceea cred că omul cu care mă tot cîndănesc nu greșește întrebînd cu insistență: „Bine. Și după aceea?”.

Nimeni nu spune că este ușor să fii (sau să devii) om politic. Există însă și o „meserie” mai grea. Cei ce o practică sînt numiți „făcători de regi”. Se întimplă că ea presupune calități excepționale; nu neapărat superioare celor de care are nevoie un „rege”, ci mai degrabă de altă natură decît cele necesare acestuia din urmă. Lucrurile se complică atunci cînd orice gripă județeană se ia drept Talleyrand, ori orice junghi național se ține drept Metternich, cînd orice mercenar de două parole încearcă să rescrie „Principele”, considerînd că Niccolò Machiavelli n-a fost nimic decît un dulce copil. Unul din necazurile României de azi este și acela că, dacă țara dispune de foarte puțini oameni politici și de batalioane de politicieni, făcătorii de regi par a dori să se înmulțească peste măsură; chiar prin scripăritate. Mulți dintre ei foșează la umbra unor organizații ce se pretind apolitice, ori sub acoperișul unor laboratoare ce își asumă riscul enorm al producerii unor „portrete robot” cu ajutorul cărora să aflăm „candidatul ideal”. Asemenea făcători de regi alcătuiesc grupuri de acțiune, de presiune, încearcă să facă și să desfacă destine politice. Pe sleau spus: deși „apolitici”, fac politică în dracl. Urmaresc toate oportunitățile, dar nu doresc să-și asume nimic din riscurile și responsabilitățile unei asemenea prezente. De obicei, dacă (după ce au înmormintat un candidat plauzibil) îi întrebă: „Bine. Și după aceea?”, răspunsul lor este o nouă ipocrizie: „Nu știm, căci noi nu facem politică”.

Nu s-au?

Paginile acestei reviste au găzduit puncte de vedere diametral opuse în legătură cu rolul jucat de Alianța Civică în propunerea și sprijinirea lui Emil Constantinescu în calitate de candidat unic al Convenției Democratice la prezidenție. Atît de opuse au fost aceste opinii, încît unora li se pare că mai degrabă am avut de-a face cu blocarea — cu orice preț — lui Nicolae Manolescu, decît cu sprijinirea lui Emil Constantinescu. Oricum s-au derulat episoadele acestui roman de dragoste și ură, loialitate și cinism, aș spune că tot răul este — încă o dată — spre bine.

Mai întii — episodul a constituit (și va continua să rămîină astfel) un examen pentru toți cei implicați deschiși ori doar pe sub masă în viața politică. Ce și pentru un electorat ce nu va fi scutit nici pe viitor de surprize de proporții.

În al doilea rînd — va ajuta la definirea mai exactă și la recunoașterea mai promptă a graniței — uneori foarte subțire, alteori foarte marcată — dintre strategia pe termen scurt și cea pe termen lung. Din motive de strategie imediată, Alianța Civică și Partidul Alianței Civice au refuzat să recunoască public că între ele există conflicte ireconciliabile, că între cele două comitete directoare colaborarea este ca și inexistentă, că, în sfîrșit, între cei doi președinți există o stare conflictuală greu de depășit. Episodul Emil Constantinescu are meritul de a face imposibilă ipocrizia (chiar cea dictată de „bunale intenții” ale strategiei pe termen scurt) pe viitor. Dacă Alianța Civică va dori să dispună de și să folosească toate acele pîrghii de care n-o arînt să uzeze și pînă acum, primul drum al președintelui ei — după alegeri — va fi la tribunal, unde să înregistreze Alianța drept ceea ce este: partid politic. Dacă va dori, însă, să „rămîină fidelă declarației sale de principii și să-și îndeplinească rolul de liant al mișcării de opoziție”, atunci Alianța Civică va trebui să renunțe — practic și... sub cuvînt de oăoare — la toate acele pîrghii, la tot acel arsenal de mijloace legitime în cazul unui partid politic și cel puțin... nepotrivite în cazul unei organizații de altă natură decît politică.

La rîndul său, Partidul Alianței Civice are obligația să-și asume public indepen-

dența practică, de fapt, față de Alianța Civică. Va conta mai puțin dacă se va ajunge la două partide politice — unul condus, ca și pînă acum, de Ana Blandiana; celălalt condus, tot ca și pînă acum, de Nicolae Manolescu — sau la un partid politic — cel condus ori nu de Nicolae Manolescu — și la o organizație apolitică, și ea condusă ori nu de Ana Blandiana. Ce va conta va fi ca toți actorii implicați să înțeleagă că, din păcate, strategia pe termen scurt a eșuat și că trecînd la cea pe termen lung primul balast la care trebuie renunțat este ipocrizia, armistițiile de circumstanță. De-abia așa, cele două partide (sau un partid și o organizație apolitică) vor putea juca în viața țării rolurile la care sînt îndreptățiți.

În sfîrșit, cred că pînă la alegeri trebuie consumată, totuși, întreaga strategie pe termen scurt. Altfel spus, înfînt mai importantă decît sarabanda acuzațiilor reciproce este acum sprijinirea necondiționată a candidatului Convenției Democratice. Scrutînd în detaliu calibrul fiecărui din candidații majori la prezidenție, mi se pare evident că nu există o alternativă

mai bună decît Emil Constantinescu. Și aș adăuga — sînt obligat să o fac — că într-o viață politică normală, cit mai riguros curățată de chibîți, paraziți, „făcători de regi” improvizati, o competiție electorală Emil Constantinescu — Nicolae Manolescu ar fi adus un sensibil spor de consistență vieții politice. Amîndoi reprezintă valori autentice, spirite profund credincioase valorilor democratice, șanse reale pentru un electorat ce ar vrea să nu voteze „cu ochii închiși”. Că lucrurile stau așa, o dovedește și faptul că în ciuda episoadelor nefelicite datorate orgoliilor, intrigilor, diletanțismului, PAC-ul, Nicolae Manolescu și Emil Constantinescu acționează în aceste momente cu evidentă maturitate politică.

Alegerile — cum se spune — bat la ușă. Dl. Iliescu bate cuie în toate ferestrele prin care s-ar putea produce ieșirea domniei sale din Palatul Cotroceni; dl. Virgil Măgureanu și alții bat în cuie toate ușile prin care un nou președinte ar putea intra în același palat.

Și, indiferent de rezultatul alegerilor prezidențiale, Emil Constantinescu, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana și alții alții vor trebui să știe, de atunci înainte, să răspundă cit mai convingător aceluși „Bine. Și după aceea?”.

Pînă atunci, vorba Timișoarei, „Emil nu uită Noi sîntem de partea ta!”. Vorbă la care trebuie să fim cu ațit mai atenți, cu cit numoi cu o lună în urmă, aceeași Timișoară (sau alta? sau numai o parte a ei?) sconda „Manolescu, nu uită Noi sîntem de partea ta!”.

„Bine. Și după aceea?”
București, 2 august 1992

MICI PAȘI

GABRIEL ANDREESCU

Traversăm o perioadă în care detaliile sînt importante. Luni, 3 august, liderii C.D. s-au strîns pentru votarea semnelor electorale. În furia lui suicidară Radu Câmpeanu anunțase că se opune utilizării cheii și numelui, care asiguraseră succesul opoziției la locale. S-a hotărît noua denumire: Convenția Democrată din România. Cheia va apărea într-un cerculeț, P.N.L. poate să conteste propunerile, cu sau fără succes, acuzînd prea marea asemănare cu sigla inițială. Să nu uităm că, avînd în vedere experiența electoralului nostru, simbolurile au o importanță covîrsitoare. Nu toate procente de vot sînt adjuocate pe 27 septembrie; o parte se cîștigă acum, prin imaginația celor care pregătesc nume, sloganuri, afișe, clipuri.

Un al doilea subiect discutat la Convenție au fost listele. Există neînțelegeri în filiale, multe motivate. Alianța Civică și Asociația Fostilor Deținuți Politici din România au propus competiția candidaților în fața unui colegiu electoral, așa cum s-a întîmplat în februarie, apoi cu ocazia inventurii pentru alegerile prezidențiale. De fiecare dată mecanismul ameliarase calitatea celor aleși; deci șansele în alegeri, apoi șansele unui parlament rezonabil. Pare greu să găsim o explicație rațională pentru respingerea unui filtru, între propuneri și investitură. Și totuși, neluni, 3 august, nu s-a realizat un progres. Se discută procente, ca și cum eșecul liberalilor a-ar convinge că nu poți avea succes în politică pîșotul numal de pragmatism.

Controverse apar din precăritatea unor candidaturi. Din filiale vin informații că uneor oameni propuși de F.S.N. sînt mai credibili decît aleșii Convenției. Ar fi încă o dovadă că Frontul evoluează. De cîteva luni seduce presa prin amabilitate și prin comportamente care seamănă a transparen-

ță. Retragerea în umbră a lui Petre Roman și împingerea în față a lui Călin Drăgoș și a lui Victor Babeș — și indirect a celui — a fost o idee de succes; discursul lor anticomunist și reformator sună astăzi mai puțin demagogic.

Dar adevăratul capital de „onorabilitate” a liderilor Frontului provine din conflictul lor cu Ion Iliescu. Primul-ministru anunță din cînd în cînd telespectatorilor că rezistă presiunilor care-l stîrbesc prerogativele, iar ministrul de interne vorbește deschiși de încălcarea legii de către președinte. Trebuie recunoscut că virfurile Administrației rămîin singura forță instituțională capabilă să se opună hrîmăreii lui Iliescu — că nu a reușit, deși a avut cîteva luni la dispoziție, să-l răstoarne pe Petre Roman de la cirna Frontului și o oarecare siguranță că echipa Ion Iliescu — Virgil Măgureanu nu va euceri, pînă pe 27 septembrie, nici mașina de vot, pe care ar folosi-o fără rîbi ca fel de scrupule.

De Ion Iliescu s-a lepădat și P.U.N.R. Optînd pentru Gheorghe Funar, acest partid dă evoluției politice o sansă dublă: 1) prin faptul că sustrage lui Ion Iliescu un număr apreciabil de voturi; 2) prin faptul că duce la concluzia lui logică extremismul său politic. După ce a interzis adunări, a amendat protestanții, a seos plăcuțele bilingve, primarul Clujului, căruia puțin îi pasă de Constituție și de celelalte legi ordinare pe care le violează, a căpătat oarecare notorietate în țară (și chiar internațională). Celebritatea răului! Puțin probabil, însă, să-l vezi împins de votul popular tocmai la Cotroceni. Un personaj capabil să declanșeze un război civil Românii preferă confruntările violente scandalului (vezi mult mai marea popularitate a presei bulevardiere, decît participarea în partidele extremiste). Gheorghe Funar, și decizia P.U.N.R. de a se lîsa reprezentat de el fac un deserviciu acestui ultra-naționalist.

De cîteva zile a început campania electorală. Alături de partidele micilor pași, alte partide care bat pasul pe loc. Dar să nu ne grăbim. Am amîntit, detaliile sînt importante. La 1 septembrie se va renunța la subvenții. S-au anunțat dezvoltări privind Cotroceniul. Crește tensiunea în jurul televiziunii, care pînă acum face campanie lui Ion Iliescu. Regele va reveni, între timp, în țară. Continuă competiția între filialele F.S.N.—F.D.S.N. Premierul Stoiljan vizitează primăriile din Covasna și Harghita. Se pregătesc, sau se renunță, la viitoare coaliții.

Mici pași, mari pași.

D. PIRZIO BIROLI

INSTITUȚIA

Este guvernarea unui singur. În folosul tuturor, după definiția lui Aristotel, ceea ce diferențiază monarhia de tiranie (dictatură), pe care filosoful o consideră guvernarea unui singur om în vederea profitului său personal? Practic, monarhia a fost principala formă de putere socială vreme de 5000 de ani, începând de la sumerieni (3200 î.e.n.) și de la imperiul vechi al Egiptului (2615 î.e.n.) până la revoluțiile americană și franceză. Această formă de putere socială își face în general apariția în momentul de avânt al unei civilizații și al unei noi culturi.

Trăsătura fundamentală a oricărei puteri sociale, încă de la începuturile speciei Homo Sapiens, a fost legătura cu sacral (patriarhal) al unor societăți segmentare cu o putere difuză, șefi ai unor societăți cu organizare statală tradițională. Sacralitatea oricărei puteri sociale exprimă conștiința pe care o are omul despre limitele vieții intrinsecă și decurge din nevoia pe care o simte societatea omenească, de relație concretă între morți și vii. În acest sens, sacralitatea puterii este expresia sacralității conștiinței umane înseși, de unde funcția simbolică a suveranului.

Valoarea simbolică a suveranului pentru societate a cunoscut, pornind de la sacru, o extindere la aspirațiile vieții pămîntești, ca de pildă cunoașterea (Solomon, cel mai înțelept), forța (Ghenghis Han, cel mai războinic), averea (Cresus, cel mai bogat), memoria colectivă (suveranul în rolul de protector și apărător al obiceiului și al tradiției). Această polyvalență simbolică a făcut din monarh punctul de referință al diferitelor secțiuni specializate ale societății: clerul, filosofii, armata, producătorii, juristii.

Stema Olandei

Stema Marii Britanii

Spre deosebire de formele degenerare ale puterii unice (tiranie, dictatură), ordinea monarhică nu s-a impus decît societății, ci a fost generată de către aceasta pentru propriile sale scopuri și aspirații, fiind modelată după chipul și asemănarea sa. Monarhia e așadar o formă de putere organizată în funcție de principii și norme care nu depind de ea, ceea ce constituie iarăși o diferență față de tiranie sau dictatură. Ea este guvernarea unui singur, dar acela se situează într-un sistem instituțional. În monarhii cele mai vechi, relația cu sacru predomină — lăz, deoarece ea este integrată unui sistem de interpretare a lumii care era sacru sau religios. Regele era strict dependent de reguli de origine divină (ca în monarhiile din Egipt și Israel, la azteci sau la Roma). Conducerea de către el nu implică nici alogputeră, nici arbitrar.

În cursul istoriei, pe cînd regalitatea se laicizează, niciodată complet de altfel, ea își păstrează acest caracter reglementat, pe care i-l dă un sistem juridic dat, instituit în afara oricărei intervenții a puterii de stat, fie pentru că el reprezintă încă sacru, fie deoarece se bazează pe vechine și pe obicei. Acest sistem va comporta în general două feluri de reguli care se referă, pe de o parte, la succesiunea la putere, sau, pe de altă, la exercitarea

acestei puteri. Cele dintîi tind să evite arbitrarul, iarora puterii cu sîla, forma cea mai simplă fiind aceea a monarhiilor occidentale în care succesiunea e reglementată prin legături de sînge. Cît despre exercitarea puterii, voința regelui nu se confundă cu legea: suveranul e obligat să respecte un ansamblu de proceduri, să accepte dialogul cu un ansamblu de consilii și să recunoască o normalizare a puterii prin anumite principii de caracter divin (religioase sau juridice), totdeauna reprezentate prin forțe sau grupuri sociale. Monarhia nu există prin urmare decît atunci cînd titularul unic al puterii se supune unui număr de imperative externe, guvernînd după anumite norme, în interiorul unui sistem global pe care el nu-l domină.

Aceste realități istorice ale regalității prin care instituția are precizie față de persoana regelui, explică de ce instituția s-a menținut independent de calitatea umană a titularului: prezenta unor regi rîi, egoiști, abuzivi, cruzi, nevoiași sau chiar idioți n-a făcut decît să pună clasei conducătoare problema de a neutraliza aceste inconveniente sau nenorociri, așa încît înlocuirea suveranului să nu dăuneze instituției, ci dimpotrivă s-o consolideze. Chiar în timpul Marii Revoluții inspirate de filosofia lumii, s-au făcut mari eforturi vreme de trei ani, de la 1789 la 1792, spre a salva monarhia franceză (Adunările Constituante și Legislativă l-au adus pe Ludovic al XVI-lea de la Versailles la Paris și, a doua oară, de la Varennes, după fuga sa).

În epoca modernă, regalitatea și-a păstrat caracterul reglementat, însăși temelie a instituției, asociind originea sacră cu o legitimitate ulterior confirmată prin tradiție. Totuși, instituția a evoluat de la forma absolută la cea „constituțională”. Termenul de monarhie absolută, într-un sens cuprinzător, desemnează toate acele regimuri în care regele pretinde să guverneze fără limite și să aibă toate drepturile asupra supușilor săi, asimilînd voința sa cu legea și impunînd exclusivitatea unei puteri politice centrale. Într-un sens specific, termenul se folosește în legătură cu monarhiile occidentale din secolele XVI—XVIII (mai cu seamă în Spania și Franța). Monarhia absolută implică tăgăduirea validității oricărei alte puteri politice. Identificarea teoretică a voinței regale cu legea, relația personală directă dintre monarh și Dumnezeu (un singur Dumnezeu și un singur principe). Totuși, trebuie subliniat faptul că monarhiile aise „absolute” au fost nu numai reglementate, ca orice regim monarhic, ci foarte limitate la nivelul executiv. Ele erau obligate să asculte de „legile fundamentale ale regatului”, legi cunoscute, dar imperative: ereditate, masculinitate, primogenitură, capacitate, legitimitate, inalienabilitate a domeniului etc. Aceste legi formau elementele unei „constituții”, dar n-aveau autoritate decît fiindcă erau tradiționale: monarhia nu poate impune nimic contra cunetui, care este la originea adevărată a dreptului și asupra căreia nu are efect nici o intervenție autoritară. Pe această bază cunetuiară s-au menținut „libertățile” personale sau locale (orășele libere), împotriva absolutismului. Al doilea mare obstacol de care s-a lovit absolutismul a fost lipsa mijloacelor de acțiune: în realitate, doctrina era cu aîți mai absolutistă, cu cît erau mai slabe mijloacele de a o aplica. Fîrnat automat de această situație de fapt, monarhia era obligată să se manifeste ca absolută prin simbolism, acțiuni

„semnificative” sau „exemplare” (deci, neputînd fi prinși toți criminalii, cei care sînt arestați îndură tortura, care le e aplicată cu titlu de exemplu, pentru a-i înfricoșa pe ceilalți). Cît despre monarhiile constituționale în întele-sul adevărat, ele n-au fost decît puține la număr și de relativ scurtă durată, s-ar spune, prin însăși natura lor. Dar termenul de „monarhie constituțională”, prin opozi-

Stema Norvegiei

Stema Spaniei

Stema Țării

ție față de cea absolută, a ajuns să se refere la numeroasele monarhii care mai dănuie, făcînd parte din state moderne democratice, în care suveranitatea a fost preluată efectiv de națiune. Această situație a pus multe probleme constituționale juristilor, din cauza contradicțiilor pe care le genera. Dacă suveranitatea constituie atribuția specifică a monarhului față de toate celelalte puteri, fiindcă el nu depinde de nimeni — cum pot fi conciliate monarhia și suveranitatea poporului în cadrul națiunii? O nouă doctrină a suveranității, legată nu atât de concentrarea și independența puterii, ci de sursa acestei puteri, disocia radical monarhia și suveranul. Cum se poate menține monarhia chiar în condițiile în care se afirmă că suveran e alicineva decît regele? Cum se poate sustine că regele face parte din națiune ca prim cetățean al ei, dar că are un statut special, nefiind ales democratic de către popor, și că păstrează prerogative bazate pe tradiție? Să existe oare două suveranități?

Pe de altă parte, cum se explică faptul că monarhia constituțională n-a încetat să ființeze în multe țări contemporane, dintre cele mai înaintate din punct de vedere cultural, politic și economic? Chiar după Prima Republică Franceză, creată de Revoluție, monarhia a fost restaurată de mai multe ori (Napoleon I, Ludovic XVIII, Carol X, Ludovic Filip, Napoleon III). Cu a Cincea Republică, înmelață de De Gaulle, puterea prezidențială a adoptat unele trăsături prin care se apropie de monarhie. În restul Europei, monarhiile Regatului Unit, Suediei, Norvegiei, Danemarcei, Luxemburgului nu s-au cîntit de la locul lor. Cele din Belgia și din Țările de Jos au fost infirmate după Congresul de la Viena (1815). Monarhia spaniolă a fost restabilită din inițiativa dictatorului Franco. Monarhiile care au dispărut au succombat în urma unor crize mondiale majore. Imperiile german și austro-ungar au căzut ca rezultat al înfringerilor din primul război mondial și al înverșunării Aliaților, inspirată de Wilson. Monarhiile rusă, română și bulgară au fost doborîte

ACCENTE

PORTRETE ROBOT DE FEDESENIȘTI

ANDREEA PORĂ

Deunăzi, după o conferință de presă FDSN, am stat de vorbă cu un domn deputat „transferat” în interes de serviciu și personal la această formațiune politică. Domnul fedesenist (M.O.) — pe care îl cunosc de cîțiva ani bunicel, cu mult înainte de a-și da în liceu corijențele la istorie sau română, de a dori să facă armata la Securitate, de a urma cursuri la Ștefan Gheorghiu sau de a lucra la „Apărarea Cîvilă” în „23 August” pe un post „oarecum” neclar pentru mine, ca mai apoi să devină cu doi ani înainte de revoluție șef de cadre — susținea că el nu poate renunța la a candida pe listele FDSN, deoarece în locul lui ar veni alții mai „râi”. Mi-am zis atunci că FDSN-ul este într-o situație mai proastă chiar decît pare ea privită din afară.

Sus-numitul — ce mi-a reconfirmat informația pe care o dețineam: aceea că luptă pentru obținerea unui loc printre „primii zece” pe listele de deputați FDSN — asemeni mentorului de la Cotroceni — considera ca pe o obligație morală, patriotică și nu în ultimul rînd profesională, recupararea unui jilț în Dealul Mitropoliei. Dar nu vreau să personalizez, pentru că dînsul intră de vîr nu reprezintă „râul cel mare” din sinul FDSN-ului, ci poate doar mediocritatea infatușă, ci să analizez motivele pentru care oamenii ca Ninosa, Dumitrescu, Agatha Nicolae, Muștescu Ovidiu, Petre Turlea, Oliviu Gherman, Al Piru, Dan Marțian și încă mulți alții (pe care îi cunoaștem din nefericire mult prea bine) se bat pentru aceste 10—15 locuri eligibile de pe liste.

De fapt, problema de fond e constituție tocmai aceste locuri și nicidecum dragostea și credința față de Iliescu, „valorile” social-democrației sau idealurile revoluției din decembrie. Nu pentru acestea au fost ei alți de vehemenți în Parlament și au improscat atîta vînin, ci pentru a-și demonstra „fidelitatea” față de Căuza și reeligibilitatea. Pentru că undeva acolo sus, cineva ține conturile și întocmește... listele cu pricina.

Nu le pasă lor prea mult nici dacă Iliescu va leși sau nu președinte, cu sau fără ei, dacă vor reuși să inhățe un loc printre primii 10—20, de pe listă, sînt oameni făcuți pentru încă patru ani. Căci odată intrați în Parlament, nimeni nu-i va mai putea urni de acolo. Miza este deci enormă, iar locurile numărate bob... știu stimabili prea bine că în spatele tiradelor despre „aderența la masă” și „adexunție în bloc” se ascunde un mare vîd de nu le va aduce mai mult de 10—15% pe țară, să să nu mai vorbim de București, unde

procentul s-ar putea să nu se ridice nici măcar pînă la acei 3,5% impus de lege. Cum cîteva locuri sînt deja reținute „din oficiu”, este de înțeles de ce lupta se ascute pe și ce trece și de ce parlamentarii fedeseniști au ametei gîndindu-se la alegerea din toamnă.

Ei nu-și fac probleme de competență sau de conștiință, ei sînt doar roși de vanitate, sete de putere, buzunar și grija sîlei de mîine, reîntorcerea la „profesiunea de bază” nefiind așa de simplă și avantajoasă cum vor dînsii să ne facă a crede. Să redevin economiști la „Faur” ori inginer sau jurist pe mai știu eu unde, în special atunci cînd nu ai exceleță niciodată în profesiune, ba din contră, ceea ce ai obținut a fost pe bază politică sau a datului cu clanta pe la urechi și sus puse, este aarecum neplăcut acum și, mai ales, „degradant” după doi ani de ședere la propria și la figurat sub cupola parlamentului. Lă-sînd la o parte bugetul familiei (deși 70 000 lei/lună, „pachetul” pentru a-casă”, imunitatea parlamentară și alte avantaje nu sînt de neglijat), nu-i tot una să fii „domn parlamentar” și să te poți împăuna fie numai și în proprii ochi cu respectiva titlatură, cu aceea de a fi un meica nimeni integrat în economia de piață aflată în plină tranziție. Conștiința de viață — ea ce l-ar aștepta (căci mai există și somajul...), fedeseniștii vizitatori la reeligibilitate se ascund în spatele unor cuvinte ca: experiență, datorie, națiune etc. Dar mai ales se ascund în spatele ideii de „necesitate a existenței unei opoziții”. Căci vezi Doamne, după alegerile din toamnă, dumnealor fiind în minoritate vor constitui „nona opoziție”. Vor avea atunci prilejul să-și scoată piticula, să demonstreze ce „greu” le-a fost lor să încreze la „treble” țării cu o opoziție veșnic nemulțumită și cîrtoare, și a-

rate ce cruce urlășă reprezintă statul la putere. De abia așteaptă nișoșii, agatele, muștesții și dumitrescii să-și pună o altă mască și să pozeze în opoziționiști democrați, să-i arate cu degetul pe cei care i-au „detronat” și să bîrfe în gura mare că nici ei nu-s mai buni ca noi! Vor scoate dînsii la iveală atînci toate frustrările din această perioadă, vor împroșca cu noroi în stînga și în dreapta (că doar au experiență), cău-tînd să blocheze toate inițiativele de schimbare, numai pentru a demonstra că ce-au făcut ei a fost perfect sau dacă s-a greșit ceva a fost din cauza lipsei de colaborare și fair-play a celor ce n-au înțeles să facă compromisuri cu puterea. Nu-și vor pune problema dacă au sau nu dreptul să se așeze într-o asemenea postură, vor profita doar din plin de ea. Vom avea surpriza să-i vedem pe actualii membri ai „mașinii de votat”, poxid de data aceasta în marșiri și neînțeleși. Show-ul pe care îl vor da va fi cu siguranță mult mai grotesc decît cel din stagiunea trecută.

Evident că toți acești fedeseniști cî-tați la început, ce se luptă pe viață și pe moarte pentru locurile eligibile de pe liste, nu se vor osteni să citească „Apelul din Timișoara” sau să-și așeze acel respira între ultima ridicare de mîină sub comanda Iliesciană și prima falsă adexunție la noua putere din toamnă. Evident că nu vor avea bunul simț să cedeze locul altora, fie ei tot fedesenști, numai pe considerentul că și-au dovedit din plin incompetența. Evident că pentru ei nici un apel nu are valabilitate sau importanță și că nimeni nu-i va cînti din hotărîrea de a-și instala șecaturile pentru încă un mandat în Dealul Mitropoliei. Pentru că este evident că ei nu au nici un Dumnezeu!

MONARHICĂ

de puterea comunistă. Rămâne cazul special al monarhiei italiene, împotriva căreia au fost invocate responsabilitățile sale față de fascism și în înfrângerea aspră în al doilea război mondial, dar care a fost dezavantajată și de originalitate și provinciale fără mari tradiții regale.

În realitate, dificultățile cu care se confruntă juristii în legătură cu monarhia constituțională sînt o problemă prost pusă din punct de vedere epistemologic. Dreptul nu este dect unul din multiplele aspecte ale culturii. În cadrul condiționării culturale, dreptul, obiceiul și morala sînt sisteme simbolice care tind să ofere soluții culturale pentru raporturile intersubiective și psihosociale. În scopul de a garanta funcționarea sistemului social și, la nivelul societății globale, de a construi structurile puterii sociale. Dacă se trece de la o viziune sincronică la una diacronică și evolutivă a culturii, adică la procesul de condiționare și recondiționare culturală, științele umane, dintre care face parte dreptul, au menirea de a găsi soluții noi problemelor de raporturi psihosociale și celor de adaptare a structurilor puterii sociale la o situație condiționată de voința politică. Constatîndu-se că, în istorie, societatea a creat ca soluție culturală a puterii sociale instituția monarhică și că aceasta a evoluat prin mai multe forme de monarhie sacră, antică și feudală, apoi modernă parțial laicizată, absolută și constituțională, plus în zilele noastre, fenomenul are de-a face cu evoluția culturală în sensul cel mai larg, nu cu evoluția dreptului în sens strict. De aceea, ne mai rămîne doar să abalăm problema instituției republicane, ceea ce ne va aduce la explicația diferenței dintre monarhie și republică, forme moderne ale puterii sociale în regimul de suveranitate populară.

Noțiunile grecești și romane de „polis” și de „republică”, obiecte ale „politicii”, adică ale artei de a suverina comunitatea, se referă, încă din vremea lui Platon, la acea putere socială care se exercită direct prin cetățenii adunați în „agora”, cu hotărîri luate prin majoritatea de voturi; astfel a apărut conceptul de „democrație”, la origine opus „monarhiei”. Cu toate acestea, Republica n-a fost o instituție a puterii specifice necesară, deoarece fărâmițarea geografică a Greciei a dat naștere unor state guvernate de forțe monarhice (zarleas, arhoote), dar și oligarhice sau aristocratice, totuși mecu sensibile la reacțiile din agora. Pentru prima dată în antichitate, structuri republicane clasice au apărut în Roma, Republica Romană, care a durat cinci secole (între 509 și 29 î.e.n.), era întemeiată pe conceptul latin de „libertas” în opoziție cu „regnum” și cu „servitus”, precum și pe un sistem de împărțire a puterilor între servii „maistrati” și popor (respectiv, puterile executive, judecătore-

MESAJUL CĂTRE ȚARĂ AL MAJESTĂȚII SALE REGELE MIHAI I

ROMÂNII

Ca în toate momentele importante ale istoriei noastre naționale, am datoria să mă adresez direct fiecăruia dintre voi.

De cîteva zile este discutată propunerea candidaturii mele la funcția de șef al Statului. Importante inițiative au fost făcute publice și au avut loc diverse consultări între conducătorii politici. Eu însumi am avut numeroase contacte în această privință.

Propunerea care mi se face ridică o problemă de conștiință atât de gravă, încît trebuie să vă prezint situația vouă, tuturor, în modul cel mai clar și sincer.

Am înțeles puternicul și călduros mesaj pe care mi l-ați adresat în timpul sederii mele în Țară de Sfintele Paști. Am regăsit în voi poporul în care am crezut și pe care l-am iubit întotdeauna.

Vouă și tuturor celor ce mi-au cerut să revin în fruntea statului răspund: DA. Sînt gata să revin ca Rege legitim al vostru. Întoarcerea mea acasă o doresc într-o atmosferă calmă și în deplină legalitate, cu respect pentru demnitatea tuturor.

Fiecare dintre voi va înțelege că eu pot fi de folos țării noastre numai în măsura în care rolul meu de simbol și arbitru imparțial al unității naționale va rămîne neatins.

Nu pot fi nici candidat, unui partid, și nici cel al unei coaliții. Mai mult ca niciodată, eu trebuie să rămîn garantul reconcilierii naționale și sociale, astfel încît toate energiile țării noastre, fără excepție, să se poată mobiliza spre folosul renașterii morale și al reconstrucției economice și sociale a țării noastre.

În tinerețea mea, am depus jurămîntul în fața lui Dumnezeu și a poporului meu să slujesc ca Rege pe toți românii, oriunde s-ar așii ei și oricare ar fi convinșerile lor. Azi, ca și în tot cursul vieții mele, înțeleg să rămîn, fără nici o ambiguitate, credincios acestui jurămînt.

În consecință, consider că nu ar fi cinstit nici față de voi, nici față de propria mea conștiință, dacă m-aș folosi de procedura unei alegeri la Presedinția Republicii pentru a-mi înlesni reîntoarcerea pe tronul de pe care am fost alungat în 1947, printr-o lovitură de stat comunistă, comandată de o putere străină.

Am toată încrederea atît în forțele religioase, civice și sindicale, cit și în partidele politice din România, că vor găsi formula revenirii mele în capul Statului ca Regele vostru legitim.

Este în puterea celor ce vor fi aleși voștri la 27 septembrie să ia hotărîrile care să-mi permită să mă găsesc din nou printre voi pentru a sluji patria noastră și pe fiecare dintre voi în clădirea viitorului nostru împreună.

Dumnezeu să vă călăuzească!
1 august 1992

cordul („liberum veto”), prin care bloca inițiativa regală, sistemul a fost cunoscut sub denumirea de „Republică”. La drept vorbind, statul modern s-a format total independent de considerațiile derivate din existența instituțiilor monarhice și republicane. De la Machiavelli, trecînd prin Bodin, Hobbes, Locke, Montesquieu, Rousseau, Kant, Nietzsche și Hegel, gândirea politică a ajuns la o concepție a „Statului în sine”. Realitatea statului trebuie să se structureze pe o moralitate concretă, totodată istorică și impusă exigențelor naționale ale muncii sociale, așa cum aceasta s-a constituit prin revoluția industrială și prin dezvoltarea muncii. Ca orice morală, ea îi cere individului să-și subordoneze voința personală necesităților unui întreg care, în schimb, îi recunoaște drepturi de planul social și legal instituționalizat, al proprietății, al profesiei, al familiei și al religiei. Lăsînd la o parte ideologia marxist-leninist-stalinistă a statului, de care nu mai e nevoie să ținem seama, discuția contemporană pe această temă urmează marile linii trasate de teoriile clasice. Astfel s-a stabilit un acord asupra ideii că filosofia politică tratează despre stat, considerîndu-l ca instituție-organizație a unui grup istoric (națiune), avînd drept scop să-l apere pe acesta de inamicul extern (prin armată) și de violența internă (prin poliție), dispunînd de dreptul de a reține o parte din veniturile individului pentru realizarea acestui scop protector (prin fiscalitate), reprîmînd infracțiunile față de legile care reglementează relația dintre individ și grup (prin puterile legislative și judiciare). De aceea, statul e deținător al monopolului violenței legitime și dispune de un aparat de constrîngere împotriva celor care-l infring în loc să se opună deciziilor sale.

Toate acestea definesc statul modern democratic, care poate avea tot așii de bine în fruntea sa un președinte de republică sau un rege, după cum o vor constitui și tradițiile naționale. Pretentia că „republica ar fi o formă de putere socială mai modernă decît monarhia” este total neintemeiată și din punctul de vedere al istoriei și cel al științei politice. Prezenta în actualul context internațional a unor republici sau a unor rezațe este numai rezultatul unor contingente istorice speciale (de pildă, o mare înfrîngere militară, ocupația sovietică etc.).

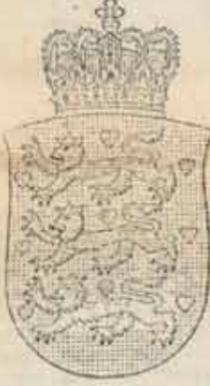
O republică poate funcționa foarte bine, chiar în forma prezidențială cu sufragiu direct, așa cum se întîmplă în Franța (unde însă instituția a căpătat sub De Gaulle și Mitterrand un caracter monarhic pronunțat). La rîndul ei, monarhia poate invoca o superioritate care e confirmată de experiența a cînei milenii.

Care sînt însă, din punct de vedere strict practic, avantajele pe care le prezintă încă monarhia, avînd în considerare exigențele politice contemporane și ale culturii moderne? Ele sînt două mai de seamă.

Regele este expresia supremă a istoriei unei națiuni, în care se întrepătrund personalitatea ei, cultura și aspirațiile ei, într-un cuvînt „memoria colectivă”. Regimurile comuniste s-au străduit prin toate mijloacele să ștergă această memorie colectivă, lăsînd popoarele, fără trecut, ceasă memorie colectivă. Lăsînd popoarele, fără trecut, ceasă un prezent hidos și cu un viitor absolut hîmioric; de aceea au inventat pentru ideologia lor pseudo-maternalistă o nouă „sacralitate”, cu totul grosolană. Această memorie colectivă este și rămîne elementul cel mai prețios al spiritualității popoarelor din care ele își deduc sentimentul de perpetuitate istorică, avocul principal al stabilității lor psihosociale. În acest sens, un rege este într-adevăr inelul reprezentant posibil al națiunii, cu atît mai mult în cît rolul său instituțional îi asigură deasupra partizilor ei politici, deasupra confruntărilor necesare și inevitabile în viața politică democratică. În comparație, un președinte de republică e reprezentantul națiunii doar ca o ficțiune legală; dacă o ales prin vot direct este delegatul unei majorități a cetățenilor; dacă e ales prin sufragiu indirect, nu reprezintă decît o majoritate parlamentară.

Monarhia asigură o continuitate și o stabilitate a instituțiilor publice pe care n-o pot avea nici o republică. Aceasta s-a vădit adesea în conjuncturile politice grave. Între o republică, o criză în instituțiile democratice poate degenera într-un regim „demagogic” (după vechiul schemă grecăscă sau chiar într-un război civil). În asemenea crize extreme, regele — dominînd forțele care intră în conflict ca depositar al valorilor permanente ale națiunii — dispune de o putere de arbitru incomparabil superioară. În ultimă instanță, el poate recurge chiar la armata națională care, prin structura sa profesională, se bazează pe principiul autorității și disciplinei (în Franța, revolta militară din Algeria a fost înăbușată fiindcă De Gaulle, președinte ales, dar cu impermanență și comportament monarhic, era și însuși un general și un personaj istoric simbolic; în Spania, agitațiile din armată au fost oprite numai cînd Juan Carlos I a acționat pe temeiul funcțiilor sale regale, dintre care cea de suprem comandant al forțelor militare este numai una).

Traducere din limba franceză de A. PIPPIDI

Stema Danemarcului

Stema Belgiei

rească și legislativă). Republica Romană a fost înfloritoare în secolele de euceră și de expansiune economică, dar instituțiile sale n-au fost în stare să facă față prapastiei sociale care s-a creat între „optimatus” (aristocrații) și „populares”. După ce încercările Gracurilor au fost zadărnice în ultimul secol înainte de Hristos, seculul a devenit din ce în ce o putere aristocratică și oligarhică, expresie a „optimatilor”, bînd plîns la urmă înecabil de a controla și stăpîni marile revolte (Sulla, Socrates), precum și acțiunile individuale înarmate (Crassus, Pompei, Caesar), care au dus în cele din urmă la instaurarea imperiului.

În Evul Mediu, instituțiile republicane au cunoscut o înflorire deosebită cu republicile maritime italiene (Veneția, Genova, Pisa), ale căror structuri sociale și optice s-au păstrat vreme de vîncuri (14 secole în cazul Veneției) pentru motivul că fuseseră întemeiate de tiranvei, cărora negustoria le era și originea, și vocația. Aceste state nu trebuie confundate cu „Signoriile” italiene (la Milano, Torzani, Visconti și Sforza; la Verona, Scaligeri; la Ferrara familia d'Este; la Florența, Medici; în Piemont, dinastia de Savoia), ale căror puteri princiere au fost deservite de Machiavelli; destul de puțină legătură cu structurile feudale sau cu instituțiile monarhice; o analogie mai exactă ar fi apropierea de tiraniile antice. Alte structuri politice asimilabile instituțiilor republicane se găsesc în comunitățile italiene și în crasele libere din Europa de Nord (liga hanseatică de exemplu), care deindeu direct de imperiu, fără a fi integrate în ierarhia relațiilor feudale; baza lor socială era de asemenea burgheză și negustorească, dar viața lor istorică a fost în general mai scurtă decît a cetăților italiene (cu excepția Confederației cantonelor elvețiene, care și are începutul în secolul al XIV-lea).

Ținînd seama de cele de mai sus, s-ar putea spune că „Republica” s-a născut în Franța și în Statele Unite, cu genzia Marii Revoluții și în urma Independenței americane. Acestea sînt două fenomene istorice destul de izolate, care au servit drept model numai în cîteva cazuri europene, care s-au conformat exact (Cehoslovacia, Irlanda, Germania Federală, Italia), cu toate că referirea la ele, apocrifă, apare foarte adesea (la republicile latino-americane sau africane). În realitate, structurile sale sînt foarte diverse, deși totdeauna ele se raportează la principiul unor „libertăți” mai mult sau mai puțin „democratice”, întotdeauna prezente pentru anomaliile și dezordinele. De pildă, după ce, în secolul XVI, nobilimea i-a impus regelui Poloniai respectarea unor Pacte Conventia și consultarea periodică a dietelor, așa încît ordinele își putea declara daza-

APELUL INTELLECTUALI PENTRU DEMOCRAȚIE

Menirea primordială a intelectualului este să producă și să răspundească știința și cultura și, nu mai puțin, să fie conștiința trează a societății. Fără această conștiință orice societate se prăbușește până la urmă în haos și nepuțință și într-un ușor pe mîinile forțelor gata să profite de somnul rațiunii. Alitudinea intelectuală trebuie să fie obiectivă, dar nu și-ar merita numele dacă nu ar fi și apăratorea inflexibilă a valorilor democrației și societății deschise.

STIM, în decembrie 1989, grație eroicului sacrificiu al tineretului, pentru România s-a deschis din nou o mare șansă a democratizării și integrării în sistemul de valori al lumii moderne.

ESTE EVIDENT că această șansă este astăzi periclitată. Degradarea vieții economice, paralizarea instituțiilor, ireponsabilitatea administrativă, corupția crescîndă, ocuparea rapace, fără merite, a unor poziții-cheie în viața socială, reaua-credință în adoptarea deciziilor sînt doar cîteva indicii ale unei crize grave a societății noastre.

Cît de departe a ajuns criza putem sesiza în incapacitatea puterii actuale de a articula un program viabil de schimbări, în amatorismul și spiritul de căpătuială din viața politică, în aria diversivului și colomniei ca instrumente ale dominației.

ESTE, DE ASEMENEA, LIMPEDE că nu este posibilă așanarea vieții noastre sociale fără o schimbare politică. Actuala putere politică s-a dovedit incapabilă să aducă așteptata relansare a energiei și renașterea națională. Ea reduce pînă la urmă viitorul la trecut. Ea se proclamă „a săracilor” după ce concură, prin politica ei, la a menține săracii. Ea ne înfeudează din nou ocelor forțe opresive ale Răsăritului de care chiar Răsăritul luptă să se izbăvească (...)

Nostalgia pentru trecutul apropiat nu are teme. Ceaușismul nu poate fi despărțit de sărăcie, descompunere morală, abuzul sistematic, dictatura sfîșioră a activiștilor. Eforturile insistente de refacere a „mafiilor” regimului înlăturat în decembrie 1989 nu fac decît să adîncească criza. Comunismul și neocomunismul nu au fost doar înfrînți; ele sînt condamnate de istorie pentru ceea ce au adus în viața oamenilor — sărăcie, umilire, întuneric.

Suscitarea naționalismului demagogic nu numai că nu rezolvă nici o problemă; aceasta le agravează pe toate. El împiedică, prin diversivna, democratizarea și necesara reformă, de care depinde în mod esențial edificarea unei lumi în care oamenii cei mai simpli să se poată bucura, la rîndul lor, de avantajele modernizării.

Rămîn actuale hotărîrile Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și principiile

care le-a străbătut: integritatea statului creat în 1918, democratizarea, europeanizarea. Nici un om nu este a priori condamnabil pentru apartenența la partidele politice ale trecutului, dar sînt condamnabile, pentru consecințele funeste pe care le angajează, încercările de a relansa pe plan cultural și ideologic comunismul și legionarismul și de a face din sprijinitorii lor simboluri culturale. Salutăm, însă, efortul oricărei persoane de a contribui onest la consolidarea democrației (...)

CONȘTIENȚI de situația în care ne aflăm, ca societate, în momentul de față; conștinți de posibilitățile ce s-ar deschide țării noastre și cetățenilor ei printr-o nouă politică; asumînd responsabilitatea morală a intelectualilor dintotdeauna față de destinul lumii din care fac parte, semnatarii prezentului **APEL** cheamă intelectualii la manifestări, sub genericul **INTELLECTUALI PENTRU DEMOCRAȚIE**, în forma analizelor societății românești actuale și luărilor de poziție publice în sensul opăririi democrației, identificării și promovării de soluții mai bune, concordante cu evoluția lumii.

Ne pronunțăm, cu toată răspunderea, pentru sprijinirea alternativei la actuala putere politică, în forma unei alternative democratice, gata să asume ceea ce reformă care să facă ruptura necesară cu trecutul, care să redea individului proprietatea, siguranța și demnitatea valorii, care să integreze țara noastră, într-un mod profitabil pentru cetățenii ei, în sistemul de valori al Europei de azi (...)

Cluj-Napoca, la 26 iulie 1992

Prof. dr. Petru Mocanu, membru corespondent al Academiei Române; prof. dr. Pompiliu Teodor, membru corespondent al Academiei; prof. dr. Roman Vlaicu; prof. dr. Andrei Marga; prof. dr. Ioan Baciu; prof. dr. Ioan Radu; acad. prof. dr. Ionel Haiduc; prof. dr. Ioan Purdea; prof. dr. Martin Balazs; prof. dr. Imre Viragh; prof. dr. Nicolae Trandafoiu; prof. dr. Vasile Vesa; prof. dr. Ioan Pațiu; prof. dr. Andrei Bodor; prof. dr. Paul Szilagy; conf. dr. Nicolae Bacșan; conf. Ioan Aluș; conf. Vasile Preda; conf. dr. Mircea Crișan; conf. dr. Ioan Pîșo; conf. dr. Gavril Goldner; conf. dr. Ioan Aurel Pop; conf. dr. Petru Iluț; conf. dr. Ecaterina Szegö; conf. dr. Vasile Boari; conf. dr. Iancu Crăciun; conf. dr. Virginia Baciu; conf. dr. Ioan Serb; conf. dr. Paraschiva Pavel; dr. Ioan Căuceu; dr. Aurel Răduțiu; dr. Nicolae Gudea; dr. Ladislau Gyemant; dr. George Cipăianu; dr. Ioan Horațiu Crișan; dr. Dumitru Suciu; dr. Gheorghe Iancu; dr. Șerban Polverejan; Felicia Teodor; dr. Doru Radosav; lector dr. Dan Stegăroiu; lector Livia Popescu; lector Maria Roth; lector Mircea Miclea; lector Florin Moldovan; lector Adriana Bero; lector Alin Cucu; lector Maria Crăciun; lector Peter Egyed; lector Eugen Băbușan; lector Lucia Uricaru; lector Toader Nicoară; lector Marian Mureșan; asist. Gelu Florea; asist. Miron Greta; asist. Adrian Pătruț; asist. Ovidiu Ghiță; asist. Paul Curt; cercet. Ovidiu Pecican; cercet. Corina Benea; cercet. Cornel Crăciun; cercet. Liviu Mojița; cercet. Egon Dăner; cercet. Lidia Grosu.

P.S. Acțiunea **INTELLECTUALI PENTRU DEMOCRAȚIE** este deschisă. Ea se concretizează în luări de poziție în favoarea obiectivelor enunțate în **APEL**. Din motive de inteles (deplasări, concedii etc.), mulți din cei ce aderă la obiectivele **APELULUI** nu au putut transmite la timp semnătura lor. Le rămîn deschise paginile publicațiilor, precum și viitoarele luări de poziție sub semnul acestei acțiuni.

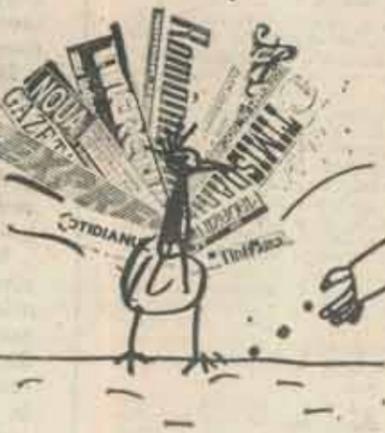
EXERCITIUL UNUI OPTIMISM LIMITAT

„Ziua de mîine va fi decisivă”, mi-a mărturisit dl. Aurel Perva în finalul întrevodirii acordate vineri, 31 iulie, în a-jurnalul Adunării generale a acționarilor de la **Tineretul liber**. Simbata dimineața, la ora 9,30, dl. Lucian Cornescu se și prezentase la sala „Flacăra”, însoțit de nepoata gardă personală. Venise mai devreme pentru „a simți pulsul” confruntării programate să înceapă la ora 10,00. Lumea s-a adunat greu. Se discuta (sau se făcea) în grupuri restrinse, de câte două-trei persoane. La ora 10,35 s-a dat startul în ceea ce avea să fie o probă de rezistență pentru toată lumea, desfășurată în formula acționarilor — în sală, ziariștii — afară”. La ora 17,00, dl. Cornescu a dat un telefon cu un conținut laudat: „Acțiunea a eșuat”. Era momentul cînd, după interminabile discuții, se supusese la vot propunerea de a se aduce modificări actualului statut al Societății Comerciale „Tineretul liber” S.A. Pentru a putea fi aplicată, această propunere trebuia să înfrunsească acceptul a 2/3 din numărul total al acționarilor (73). Cum la adunare se prezentaseră doar 54 dintre ei, cele 40 de voturi necesare adoptării hotărîrii s-au dovedit a fi imposibil de adunat, ea fiind respinsă cu 25 de voturi împotriva. Miza cea mare a întîlnirii se consumase. Statutul rămînd același, dl. Lucian Cornescu, afiliat de la început la două pachete de acțiuni (vîndute de Tiberiu Lazăr și Sorin Ovidiu Bălan), avea cale liberă în a cumpăra mai decît 50% S-a trecut apoi la votarea noului consiliu de administrație, consiliu ce urma să cuprindă trei membri acționari (dintre care să se aleagă președintele) și doi din afară (pentru activitatea managerială a societății). A fost menționat actualul director de producție, Ion Strugariu, pentru celelalte două locuri fiind propuse ca candidaturi, Rezultatul primului tur de scrutin: Aurel Perva (49 voturi); Emil Stancu (21); Vasile Căbulea (20); Lucian Cornescu (17); Mihai Bogatu (12); Carolina Ilica (4); Dragomir Maglîin (4). Pînă la urmă, cei doi aleși au fost Aurel Per-

va (actualul redactor-șef al, probabil, viitorului președinte al societății) și Emil Stancu (actualul redactor-șef adjunct al **Meridianului**). Toți candidații au trebuit să dea anterior o declarație scrisă cum că nu au avut (și nu au) nici o lezătură cu Securitatea sau S.R.I.

Finalul (ora 20,15) a găsit toată lumea încercătoare: noul consiliu de administrație încezător în faptul că dl. Cornescu nu mai poate cumpăra prea mult, ziarul rămînd astfel independent, dl. Lucian Cornescu încercător în faptul că, dimpotrivă, va putea cumpăra pînă la a detine majoritatea de control. Domnia sa afirma sus și tare că **Tineretul liber** va rămîne un ziar independent și după ce îl va deveni proprietar. Există însă mari îndoieli în această privință. Ce s-a întîmplat cu publicațiile **Reporter** și **Sem-**

natal, al căror patron disimulat era? Au despărțit. Motivul? Corpul redacțional nu s-a dovedit prea entuziasmat în a-l susține în acțiunile sale politice. Dl. Cornescu afirmă și atunci că zărele respective sînt independente. Dar a preferat să oprească cu totul tipărirea săptămînalului **Semantica**. În clipa în care a constat tonul independent al materialelor ce tratau noul (de atunci) P.S.D.T. Și ar mai fi o întrebare, altă pentru dl. Lucian Cornescu, citi și pentru dl. Octavian Andronic, redactor-șef al cotidianului **Libertatea**: este adevărat că, în urmă cu un an, s-a fost semnat un contract de asociere între Holding RR și **Libertatea** S.R.L.? Cîte articole obiective referitoare la președintele P.S.D.T. s-au regăsit în **Libertatea** începînd de atunci? Nici unul. Sub aparența unor întrebări „tăioase”, dl. Cornescu a beneficiat de o publicitate con-

TIMIȘOARA, ÎNCEPUTUL CONTINUII

Campania electorală a Convenției Democratice nu putea să înceapă decît la Timișoara. În lumea noastră politică tot mai neatentă la simboluri, Timișoara rămîne un simbol viu și incontestabil. Revoluția română a început acolo. Timișoara a fost inițial oras eliberat de ceaușism și de comunism. Timișoara, cea dintîi, a ates un primar neocomunist. Dar mai este un aspect, dincolo de aceste necontestate priorități: de cîte ori sîntem confrunțați cu tema restaurării comunismului, ne adresăm Timișoarei ca să ne reconforteze. În Timișoara, restaurația este de neconceput. Spiritul revoluției anti-comuniste a rămas, în Timișoara, intact.

Nici cu ocazia mitingului electoral din 30 iulie Timișoara nu s-a dezmințit. În plină perioadă de concedii, într-o zi obișnuită de lucru și la o oră la care canicula era în toi, peste zece mii de timișoreni au venit în Piața Unirii ca să-l asculte pe reprezentanții Convenției Democratice și pe candidatul nostru la președinție. Cine a spus că lumea e dezamăgită de politică și de politicieni trebuia să se fi aflat la Timișoara pe 30 iulie. O imensă speranță se degaja din toate lozincile strigate spontan în Piața Unirii; speranța

în schimbarea structurilor, mentalităților și oamenilor de la putere. Primii timișoreni nu-l mai vor pe Iliescu, fost cîndva secretar deș al P.C.R. în orasul lor: și nu pentru că ar fi fost, în acea calitate, mai rău decît alții (din contra!). ci pentru că actualul președinte simbolizează continuitatea unui regim impozitivă căruia ei, timișoreni, s-au revoltat cîi dintîi în decembrie 1989.

Continuitate sau schimbare: aceasta este problema. România va vota la 27 septembrie pentru un sau pentru altă. Niciodată polarizarea n-a fost mai limpede. La 20 mai țara era sfîșiată pasional între FSN și partidele istorice. Opoziția nu era corect percepută pe atunci; FSN apărea ca eliberatorul de Ceausescu, partidele istorice ca fantome ale unui trecut necunoscut (ori rău cunoscut) majorității populației. Astăzi lucrurile nu mai sînt așa. Vom vota la 27 septembrie pentru comunism sau pentru democrație. Simplu și clar. Și n-avem cum să greșim. Deși nimeni nu e profet în țara lui, îmi asum riscul acestei profeții: va învinge democrația.

Și ne vom aminti atunci, în ultima zi, de prima zi și de Timișoara, unde a început totul.

NICOLAE MANOLESCU

stantă în paginile acestui ziar.

„Nu ne-am susținut financiar numai din vânzarea ziarului. Singura afacere de altă natură a fost un import de 100 televizoare color, în contul dividendelor pe anul trecut”. „Mi-e teribil de rușine de modul cum am dat noi venirea minerilor din 14-15 Iunie 1990, dar am fost intoxicați chiar de reporterii de-ai noștri, care mai apoi au și plecat”. „Cînd s-a format Societatea Comercială **Tineretul liber** S.A., acțiunile s-au împărțit fără discriminare celor 73 de angajați aflați atunci la noi”. „Si-au vîndut cu ușurință acțiunile oamenilor pentru care ziua de 22 Decembrie 1989 a însemnat eel puțin o complicație a vieții lor”. „Salariul mediu al unui redactor este de 35.000 lei (brut), iar al redactorului șef de 43.000 lei, dar le vom mări pentru a evita plecarea redactorilor la alte publicații”. (Aurel Perva)

„Mi-am dat demisia pentru că sînt oboșit de șicanele continue ale unui grup minoritar”. „Sunt în orice o asociere a unui om de afaceri serios care să ne scrie, cu condiția să nu fie implicat în politică”. (Gabriel Năstase)

„Exceptînd cîteva derapaje lingvistice, **Tineretul liber** mi-a făcut o foarte bună publicitate”. „S-au primit foarte multe scrisori la mine la partid în care oamenii îi înjurau pe cei de la T.I. pentru faptul că mă atacau”. „Rămîn pe ideea cu care am pornit: să ajung iniți la cei 34% și apoi la 51%”. „Știu că voi fi propus să fac parte din consiliul de administrație, dar nu știu care va fi reacția sălii”. (Lucian Cornescu)

„Convingerea mea este că Lucian Cornescu reprezintă de fapt un alt cumpărător”. (Emil Stancu)

MIRCEA ZAMFIR

ADEVĂRUL

EXPRES

TIMIȘOARA

IMI CONVINE SĂ DEVENIM TOT MAI NEPOPULARI ÎN RÎNDUL POLITICIENILOR ȘI TOT MAI POPULARI ÎN RÎNDUL TELESPECTATORILOR

Sociologul PETER HELTAY a emigrat în Ungaria, din România, în 1987. Începând din 1988 a fost corespondent de limbă maghiară la secția română a postului de radio „Europa Liberă”. Actualmente este director al programelor politice și sociale în cadrul Televiziunii din Ungaria, la o ședință a presei scrise și electronice din Ungaria pe care a propus-o revistei „22”.

● **Presă scrisă** începe să se apropie de presa occidentală — prin conținut, prin aspect, prin tehnica de imprimare și... prin finanțare. Truștii străine de presă (Berlethmann, Maxwell, Springer) au devenit proprietare ale cotidianelor de mare tiraj și ale unor ziare regionale. Truștii occidentale dețin cea 50% din acțiuni, restul aparținând ziariștilor. Redacția își păstrează dreptul de veto în problemele importante (de obicei și în numirea redactorului șef). Încă înainte de a fi cumpărate astfel, zecile cotidiene căpătaseră, fiecare dintre ele, o linie proprie (de stînga, de dreapta, liberală etc.). Proprietarii occidentali nu au manifestat nici o înclinație de a schimba linia publicității altă vreme cit ele s-au dovedit a prospera. Unul dintre cele mai mari tiraje (330 000) îl are un ziar de orientare socialistă (în sensul cel mai bun al cuvîntului). Cotidienele noli anarute după '89, desti autointitulată „burgheză”, resimțite ca prea apropiate de guvern, nu au reușit să depășească 25 000 ex. și sînt finanțate de fundații guvernamentale sau de Truștii de stat pentru publicarea ziarelor.

● Săptămînalele și lunarele sînt într-o situație mai proastă: multe, de mică importanță, cu venicie dificilă financiară. Se întrec în ajutorul fundațiilor, al sponsorilor, al Ministerului Culturii, cu ajutoare din străinătate. După opinia lui Peter Heltay, cel mai profesional (de aceea puțin concursat este H.G.V. (Economie mondială săptămînată) al cărui domeniu este politica economică. Săptămînalele sînt, din păcate, foarte scumpe.

● Televiziunea din Ungaria are 3 600 de angajați, cam tot atîta ca și înainte de '89. Dar în '91 ea s-a reorganizat după modelul B.B.C. Toate televiziunile din Est au trebuit după schimbarea de regim să-și acționeze nu numai tehnica, ci și rolul — ceea ce devine destul de costisitor. Îți trebuie bani și ca să distrezi, și ca să infor-

mez. (De aceea televiziunea maghiară a rămas doar cu un corespondent, la... Moscova, în rest folosindu-se corespondenți radio).

● O televiziune bugetară greu poate fi independentă. Ar fi foarte bine ca să se bucure de statutul B.B.C. și să fie controlată nu de factorii politici, ci de cei sociali. Finanțarea B.B.C. se face dintr-un procent anual din buget, care nu este dependent de loialitatea față de guvern. De televiziunea maghiară la ora actuală nu sînt prea multumite nici guvernul, nici partidul de guvernămînt, nici cele din opoziție. În schimb, cu toată concurența zeilor de canale-satelit din Occident, numărul telespectatorilor ei crește, ceea ce înseamnă că ea totuși oțără publicului ceva din ceea ce ei așteaptă.

● Reorganizarea televiziunii maghiare a însemnat ca ea să-și creeze propria concurență, propria piață de socializări — pentru că beneficia de o situație comodă de monopol. Președintele ei, însă, nu s-a gândit la prezența de azi, ci la cum va trebui să arate televiziunea mâine. Ca atare a „lăsat” televiziunea în mai multe părți autonome, creînd stațiuni regionale independente (clar și două emisiuni de Actualități, concurențe între ele). Mulți redactori din televiziune au primit posibilitatea (și ceva bani împrumutați) să-și formeze o agenție proprie. Inițiativa a fost alacată, s-a spus că e o privatizare pe seama statului. Conducerea însă consideră că important este să existe cit mai multe instituții autonome — nu o dictatură a personalității, nu o dictatură a politicii.

● Nu există încercări de manipulare politică directă. Există însă în televiziune grupuri apropiate de anumite partide, care se echilibrează unele cu altele. Foarte rar se produce catastrofa: ca o emisiune să semene cu propaganda politică.

DECLARAȚIA DATORIILOR ȘI DREPTURILOR ZIARIȘTILOR

Adoptată la München de reprezentanții federațiilor de ziariști ai Comunității Europene, Elveției și Austriei și ai altor organizații internaționale de ziariști, declarația se referă la drepturile, dar și la datoriile ziariștilor, depășind cu puțin sensul strict al deontologiei.

PREAMBUL

● Dreptul la informare, la liberă expresie și la critică reprezintă una dintre libertățile fundamentale ale oricărui ființe umane.

● Din acest drept al publicului de a cunoaște faptele și opiniile provine ansamblul datoriilor și drepturilor ziariștilor.

● Responsabilitatea ziariștilor față de publică primară în fața oricărui altă responsabilități, în special în raport cu patronii săi și cu puterea publică.

Misiunea de a informa corectă în mod obligatoriu limitări pe care ziariștii și le pun singuri, în mod spontan. Ele sînt obiectul declarației datoriilor formulate în textul de față.

Dar aceste datorii nu pot fi respectate efectiv în exercițiul profesiei de ziariștii decît dacă sînt realizate condițiile concrete de independență și demnitate profesională. Aceasta este obiectul următoarei declarații.

DECLARAȚIA DATORIILOR

Datoriile esențiale ale ziariștilor în căutarea, redactarea și comentarea evenimentelor sînt următoarele:

1. Să respecte adevărul, oricare ar fi consecințele pentru ei, în virtutea dreptului pe care publicul îl are de a cunoaște adevărul;
 2. Să apere libertatea informației, a comentariului și a criticii;
 3. Să publice doar informațiile a căror origine este cunoscută sau, dacă este necesar, să le însoțească cu rezervele care se impun; să nu suprime informațiile esențiale și să nu altereze textele și documentele;
 4. Să nu utilizeze metode nelocale pentru a obține informații, fotografiile și documente;
 5. Să respecte viața particulară a persoanelor;
 6. Să rectifice orice informație publică ce se dovedește a fi inexactă;
 7. Să păstreze secretul profesional și să nu divulge sursele informațiilor obținute confidențial;
 8. Să își interzică plagiatul, calomnia, defămarea și acuzațiile nefundamentale, ca și orice avantaj provenit din publicarea sau suprimarea unei informații;
 9. Să nu confunde niciodată meseria de ziariștii cu cea de propagandist sau de agent de publicitate; să nu accepte nici o dispoziție, directă sau indirectă, a celor care publică anunțuri;
 10. Să refuze orice presiune și să nu accepte directiva redacțională a nimănui în afara de cei ce au responsabilitatea redacției.
- Orice ziariștii demn de acest nume este dator să urmeze strict principiile enunțate mai sus; recunoscînd legile în vigoare în fiecare țară, ziariștii nu acceptă, în materie de onoare profesională, decît jurisdicția egalilor/colegilor săi, excluzînd orice amestec guvernamental sau de altă natură.

DECLARAȚIA DREPTURILOR

1. Ziariștii revendică liberul acces la toate sursele de informație și dreptul de a face în mod liber anchete asupra oricăror fapte care condiționează viața publică. Doar în mod excepțional și prin motive clar explicate secretul afacerilor publice și particulare poate fi opus ziaristului;
2. Ziariștii are dreptul să refuze orice subordonare contrară direcției generale a activității sale, așa cum este ea determinată prin scris în contractul său de angajare, la fel ca și orice subordonare oricărei instanțe implicate în această linie generală;
3. Ziariștii nu poate fi constrînși să execute un act profesional sau să expună o opinie contrară convingerilor sau conștiinței sale;
4. Echiva redacțională trebuie în mod obligatoriu informată asupra oricărei decizii importante de natură să afecteze viața lucrului său (întreprinderii sale). Ea trebuie să fie măcar consultată înaintea deciziei definitive, asupra oricărei măsurii care interesează compoziția redacției: angajări, concedieri, mutări sau promovări ale ziariștilor;
5. Avînd în vedere funcția și responsabilitățile sale, ziariștii are dreptul să beneficieze nu numai de acordurile colective, dar și de un contract personal care să-i asigure securitatea materială și morală; de asemenea, el are dreptul la o remunerație care să-i garanteze independența economică și care să corespundă rolului social pe care el îl joacă.

Traducere de MIRCEA IONESCU

INDEPENDENȚA PRESEI OLANDEZE FAȚĂ DE PARTIDELE POLITICE A FOST O PROBLEMĂ DE SUPRAVIEȚUIRE

De la sfîrșitul războiului pînă la mijlocul anilor '60 au existat în Olanda: două cotidiene liberale (N.R.C. și Handelsblad), unul socialist, unul comunist, două catolice, unul protestant; totul, argumentele și limitele deosebit de apropierea de un partid sau altul (pretindeau o tratare precavă, complicitate viața redacțiilor). Lui HENK J.A. HOFFLAND, reputat comentator politic al cotidianului N.R.C.-Handelsblad, situația actuală din România (înclusiv legăturile presei cu partidele politice) îi pare foarte asemănătoare cu situația Olandei pînă la „mîca revoluție culturală”, de la mijlocul anilor '60, care, după mîcări de stradă generale, a produs o modificare profundă a culturii societății olandeze. Ca urmare, de 30 de ani, publicatiile nu mai au nici o legătură cu partidele, chiar dacă, la nivel individual, simpatii, afinități, legături etc. persistă; numai că ele intră unele cu altele într-un echilibru firesc. Se poate deci scrie despre orice și pe orice loc, iar modul în care este folosită limba a devenit și el mai direct. Obținerea independenței publicatiilor a fost o problemă de supraviețuire, pentru că alianțamentul față de partide și grupări politice le restringea aria cititorilor.

O BIOGRAFIE DE JURNALIST

Henk Hoffland a intrat în 1918 în armată, unde în doi ani a ajuns pînă în Indonezia. A început studiul de istorie și politicologie, dar nu le-a terminat, pentru că la 26 de ani a avut sansa să lucreze pe timpul vacanței în secția externă a lui Handelsblad. După 14 ani era redactor-șef adjuncți, și după încă doi redactor-șef. Desi are responsabilitatea întregului și în ciuda a ceea ce se crede independent, un redactor-șef „nu citește toate articolele dintr-o publicație”; lătuția, buna cunoaștere a colaboratorilor îl permit să delege responsabilitățile celor trei redactori-șefi adjuncți (pentru economie, cultură, politică), astfel încît nivelul superior al redacției să arate ca un club de prieteni. În anii '70, Handelsblad a fuzionat cu N.R.C. ambele aparținînd — ca publicații — aceleiași familii politice și culturale. Ziarul cel nou (asemănător ca structură cu New York Times) are zînie 22 de pagini, plus suplimentul de sport, miercuria cel științific, joia cel distractiv, vineria cel cultural, nemaivorbind despre suplimentul general de simbata, cu folietoane și reportaje.

PREZICERILE PENTRU ANUL 2000 ALE UNUI COMENTATOR POLITIC

După ce N.R.C. și Handelsblad au fuzionat, H.J.A. Hoffland a dovedit că, în sfera aptitudinilor de organizator, nu are trei calități importante: 1. Capacitatea de a face analize politice foarte ascuțite (deci de a sesiza diferența dintre cum ar trebui să fie lucrurile și cum sînt); 2. Simțul continuității (care îl ajută să-și dea seama de unde provin și cum au să se desfășoare evenimentele); 3. Curajul de a pune „pe hirtie” concluziile la care ajunge.

Ca urmare, H.J. Hoffland a devenit un foarte cunoscut comentator politic internațional.

Dar care este riscul unui comentator politic? Evident, în afara în discordanță cu mediul înconjurător (și în cazul lui Hoffland există un anumit conformism mental al comentatorilor politici). Numai că și conformiștii sînt

pînă la un risc: de a fi în discordanță cu generațiile tinere, cu categoriile sociale mai mobile.

Situația în care în comentariile politice există și un dram de precizie, revista „22” i-a adresat o rugămîntă la asociatul său Henk Hoffland, care ne-a declarat: „Conștient că în Occident (pe care nu sînt sigur că îl pot numi conducător, năvînd statura adecvată titlaturii) nu sînt conștienți că în această parte a lumii există o bombă cu explozie întîrziată în curs de declanșare. Adică există două elemente al căror amestec poate fi exploziv: 1. deteriorarea condițiilor economice; 2. problemele etnice nerезolvate. Cînd cele două elemente intră în contact, se produce o explozie, ca la fuziunea nucleară. Profetia mea este că înainte de anul 2000 vom avea de-a face, în această zonă, cu o explozie fantastică, două probleme economice se vor înapăi și cele etnice nu vor fi rezolvate. Gîndirea factorilor de decizie occidentali în parte de aceea criminală, copilăroasă și lenesă. Mitterrand în Iugoslavia, cu vesta sa antiglont, este un model de comă-tisare a unei situații tragice, un mod leșin de a cîștiga această capital electoral. Pentru că țosta Iugoslavia are nevoie de alimente, medicamente, soluții practice, perspective. În privința pericolului din această zonă, singurii mai lucizi sînt par a fi germanii”.

INTRE INFORMAȚIE ȘI ZVON

N.R.C. — Handelsblad, principalul cotidian olandez, se tipărește și se vinde în circa 250 000 ex. Presa bulevardieră are și ea trei publicații săptămînale, cu o circulație mare (în medie 500 000), pline de zvonuri, birfe, povești despre viețile celebre, week-end-uri etc. Zvonurile intră și ele în informație (zona cea mai joasă). Pentru un ziariștii serios țara ar trebui să parcură și ceea ce s-a scris înaltele, informația este computerizată. Băncile de informații, care la cotidianul olandez s-au instalat doar de un an, în S.U.A. sînt foarte accesibile, la preț, foarte mici, și unei convorbiri locale. Sistemul ziarului îi permite să te conectezi la rețeaua de informații doar prin computerul tău. Astfel încît ești scapat de telefoanele, reportajele, fax-urile, stenogramele etc. perioadei „patriarhale”.

Care este accesul la informații al jurnalistului? Toate firmele și instituțiile particulare sînt obligate să se înregistreze cu datele — oricînd controlabile — despre venițiul, profitul lor etc., la Camera de Comerț. Societățile pe acțiuni au perioade intruzive la care trebuie să se răspundă oricărei întrebări — a ziariștilor sau a acționarilor. Bineînțeles însă că, desî există atîtea obligații de a-ți prezenta registrele și evidențele, există și tot atîtea căi de a le oculta.

În privința informației politice, o lege specială definește caracterul public al guvernului: membrii acestuia sînt obligați să răspundă nu doar întrebărilor parlamentarelor, ci oricărei persoane sau instituții care se simte trasă pe sfîrșă. Iar cel ce minte este pasibil de a fi dat în judecată.

Articolul 7 din Constituție prevede dreptul fiecăruia de a-și exprima și a-și face publică opinia; legea penală pedepsește insulta, calomnia. Există și o lege care prevede apărarea vieții parlamentare, printr-un pretext, printr-un fals obținut informații foarte personale și le face publice, ești pasibil de a fi dat în judecată. Cea mai „stremărită” este familia regală care provoacă o cantitate enormă de curiozitate.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

DORIN TUDORAN

Viața politică românească (dar și cea a presei) se înscrie, încă, între doi poli: MĂNĂSTIREA SECU ȘI SCHITU MĂGUREANU

(Mass-media in perioada de tranziție)

Ar trebui să definim termenii din titlul acestei teme. Unii știu, alții se fac că știu ce înseamnă mass-media, și anume totalitatea mijloacelor de informare în masă. De obicei, când te referi la informare în masă, te referi la cifre care deja sînt impresionante. Deci, practic vorbind, într-o lume normală, mijloacele fundamentale fiind de mass-media sînt mai degrabă televiziunea și radioul, iar presa scrisă încadrată în acest concept este cea care trece de un tiraj cu mult peste medie. Așadar, este vorba de influența acestor milioane de presă scrisă, video, audio, care ating milioane de oameni. Publicațiile mai mici, cu un tiraj mai mic, chiar dacă sînt extrem de bine făcute, acționează mai puțin asupra elitelor și rămîn ușor periferice, la nivelul unor dezbateri mai mult conceptuale. Într-o țară ca România (și de fapt în toate țările din această zonă), important rămîne rolul mass-mediei — cea care poate forma sau deforma opinia publică. Cea care poate transforma o masă amorfă de 23 de milioane de locuitori în ceva mai special și anume în 23 de milioane de cetățeni. (Eu as fi foarte bucuros ca măcar peste un mileniu recensămîntele să se facă în număr de cetățeni și nu în număr de locuitori. Doar a dormi și a minca mi se pare că nu e o treabă tocmai specială.) Al doilea termen al temei noastre este tranziția. Nenorocirea este că nu există un precedent înlei vesel, nici trist) al trecerii unei țări sau a unei regiuni întregi de la un sistem politic, ideologic și economic la altul. Așa încît, toată lumea își dă cu părerea cum ar trebui să arate tranzițiile în țările foste satelite ale Moscovei din Europa Centrală și Răsăriteană. Puțină lume face efortul de a recunoaște că nu există un model și că atunci este absolut natural să existe perioade întregi de confuzii și de bîlbîieli. Sore ce duce această tranziție nu știe nimeni. În general, noi înțelegem în aceste țări, prin tranziție, trecerea neapărată și obligatorie de la comunism la capitalism. Dar atunci se uita un lucru fundamental: că undă a reușit în mare tot capitalismul, a făcut-o totuși după cîteva secole de extraordinare eforturi. Și de înfrîngeri nămolmente. S-a mai vorbit de acel mo-

del suedez pe care cei care l-au adus în discuție au uitat să-l și explice, tocmai în momentul în care țările nordice au descoperit că acest model nu a fost nici el o mare școală. Sigur, te poți gîndi să iei alte ceva din ce e bun dintr-un sistem socialist și cite ceva ce e bun dintr-un sistem capitalist, dar nimeni nu-ți garantează că aceste lucruri vor lucra împreună. Se mai vorbește și de o așa-zisă „a treia cale”, despre care țărâși nimeni nu știe cum arată. Se citează cazul țării din America de Sud, țări foarte refractare capitalismului cu structură. Mai ales că în ultimii 59

de ani, capitalismul a început să fie, ici și colo, ceea ce nu e de dorit să ajungă: o ideologie.

Personalizarea discursului politic și personalizarea discursului mass-mediei

Știm cu toții că vrem să păstrăm un sistem, nu știm către ce vrem să ne îndreptăm și mai ales, nu știm către ce putem să ne îndreptăm. Fîndcă, ne place ori nu, a vrea este a putea. Trecînd la rolul mass-mediei, se spune că există și aici două niveluri de discuție. Primul este să ne referim la rolul presei în general. Și într-o perioadă de tranziție, și într-o perioadă de oarecare normalitate, rolul presei (scrise, vorbite, vizuale) rămîne în general același. Rolul fundamental este acela de a informa. Din păcate, în țările din zona noastră asistăm și la personalizarea discursului presei. Și dacă lumea, electoratul, locuitorii care pot deveni miine cetățeni adevărați sînt absolut confuzionați de personalizarea discursului politic, ei de-

vin și mai pierduți cînd presa începe să-și personalizeze discursul, cînd informația nu mai este informație. Un prim fenomen care se poate observa în presa românească este că în mai toate revistele se manifestă o tentativă absolut copilărească: toată lumea, indiferent de serie, de la stîra la cronică literară sau la editorial, scrie de fapt editorialul revistei. Puțin sînt acei care înțeleg că o publicație nu are decît un editorial. Profesorul George Șopîlîn vorbea despre degradarea informației: este adevărat, ea se vede cu ochiul liber, iar în perioada de tranziție pretențiile noastre ar trebui să fie un pic mai mari. Fîndcă, dacă într-o țară cu problemele ei — cum sînt Statele Unite, Franța, Germania — excesele presei pot produce tulburări, există totuși acea experiență și acea înțelepciune care face ca omul să nu intre într-o stare de disperare, dacă dă cu nasul într-o zi de cîteva publicații absolut îngrozitoare.

Revistele porno nu fură cititorii publicațiilor de analiză politică

Pe de altă parte, sînt amuzați să vadă colegii de-ai mei care se plîng că revistele proaste, de exemplu revistele pornografice, le fură cititorii. Este o iluzie. Fiecare revistă își are cititorii ei. Să fim serioși: O revistă pornografică nu fură cititorii unei reviste de teorie politică. Chiar dacă astăzi revista pornografică din Polonia e făcută de fostul purtător de cuvînt al legii maritale, Jerzy Urban... Chiar dacă o revistă evad-pornografică din România, Adam și Eva, este făcută astăzi de, ah, fostul pușcior de stat și de partid Nicolae Drăgus, omul interesat de științele social-politice se va duce să citească Adam și Eva doar dacă e ușor psihopat... în timpul liber.

● În moralitatea presei pot citi moralitatea societății: și cred că nu ar mai fi nevoie în atîta morman de imoralitate ca presa să-și aducă și ea, spre a folosi un pleonasm de la academie... aportul.

● Se spune despre presă că este a patra putere în stat. E drept, dar ni-

menți nu ne spune care sînt cele trei dinainte. Bănuiesc că cei care au lansat această formulă se gîndesc la executiv, legislativ și juridic. Numai că în România nu se poate spune nici asta, intruelt noi nu avem trei puteri separate în stat, ci avem un executiv tricefal. Executivul este legislativ, juridic: și încă o dată executiv. În atîta dorință de putere, viața politică românească se înscrie, încă, între doi poli — Mănăstirea Secu și Schitu Măgureanu... Se manifestă și dorința presei de a deveni o putere în sine, și apoi putere... politică. Ceea ce cred că este un pericol. Există două feluri de ziariști: un ziarișt care visează să fie iemut și un ziarișt care visează să fie respectat. M-am întrebant întotdeauna ce este în capul unui ziarișt cînd se bărbiereste dimineața (sau, mă rog, cînd se plaptănă, dacă este o doamnă, pentru că ziarisții bărbați nu se prea plaptănă) — ce este în capul lor cînd, uitîndu-se în oglindă, se întreabă: „oare cine mai tremură azi din cauza mea?”. Tînar fiind, l-am cunoscut pe Mircea Grigorescu, un mare gazetar, unul din puținii pe care noi, cei de vîrstă mea, am apucat să-l cunoaștem... El ne spunea: „Măi omii, dacă lumea începe să se teamă de voi și începe să vă citească de frică, voi n-o terminați bine”. Eu cred că prea mulți gazetari de astăzi doresc ca lumea să se teamă de ei. Și atunci pot păli ca Sorin Rosen Stănescu, care avea și alte activități, extraprofesionale, în trecut, ca temîndu-se toată lumea de

tine, să te faci să ai și tu de ce să te temi. O autostradă are două sensuri, unul se duce, altul vine și cîteodată, dacă vrei peapărat să intri în cel ce vine din față, pînă la urmă reușești. Profesorul George Șopîlîn va spune aici că o putere politică este cu atît mai credibilă și mai responsabilă cu cît știe să se autolimiteze în... limitele puterii. Cred că și presei i se aplică același lucru. Altfel, ce se în-

Cele mai proaste ziare din lume sînt ziarele de partid, dar încă și mai proaste sînt ziarele de grup

(răspunsuri la întrebări)

● Am primit o întrebare: de ce nu se întorc Mihai Botez, Paul Goma, etc., să facă ei ziare bune aici, dacă tot spun despre cele care există că nu sînt tocmai grozave? Nu e bine să răspund în numele altora, dar am să îndrăznesc, totuși, să o fac, fiindcă cei puiniți aici sînt foarte buni prieteni. Apoi am să vă răspund în numele meu personal. Nici unul dintre cei citați aici (dacemini altora) nu au plecat din această țară fiindcă ar fi dorit să plece. Unii dintre ei au plecat exact pentru ca dumneavoastră să aveți senza să nu vă pierdeți țara. Cum România este o țară un pic lovită de lipsă de memorie, unii români uită cum am plecat noi. Nu as vrea să mă apuc să prezint biografiile celor menționați aici. Cînd ceva mai devreme invitam gazetarul român la ceva mai multă umilință, era tocmai în ideea să nu creadă cineva că cei care trăiesc în afară sînt necesarmente mai buni decît cei dinăuntru. Dacă un ziarișt, un intelectual trăiește astăzi în Germania, în Statele Unite, în Italia sau în altă parte, nu înseamnă că el este neapărat mai bun decît colegul său de acasă. Unii dintre dumneavoastră sînteți nedumeriți cum se poate ca și în diasporă să existe scandaluri, oamenii nu înțeleg prea multe și uneori coboară foarte jos stacheta discuțiilor. Eu nu înțeleg de ce ne mirăm; sîntem români cu toții, avem aceeași structură... genetică și peste tot rămînem aceeași. Punîndu-se o asemenea întrebare, se uita de fapt un lucru foarte fundamental. Oamenii aceștia, care au plecat în urmă cu 10-12, 6-7 ani în alte părți,

au deja acolo o viață profesională și de familie care nu se poate rupe foarte ușor. Nu poți să spui „mîne îmi sui bagajele în avion și mă întorc în România”. Fiecare „actor” numit aici își are problemele sale profesionale, familiale. Aș putea răspunde deci mai departe în numele meu. Și anume: dacă am plecat din această țară nu cînd am vrut eu, nu pentru că am vrut să plec, măcar să am dreptul să aleg eu cînd mă întorc. Cred că am avut drept. Mai apoi, un om ca mine, care a decît în momentul plecării și asupra destinului altor două ființe umane (o soție și un copil), nu cred că trebuie din nou să decid asupra destinului altcuiva și să spună: „Trebuie să ne întorcem în România”. Și, în final, trebuie să vă mărturisesc că pentru un om ca mine, uneori, e mai ușor să facă bine din afară decît dinăuntru. E încă mai ușor...

● A doua întrebare din bilet este ce părere am despre publicația *Expres* a lui Cornel Nistorescu, în care în ultimul număr a vorbit chiar și de mama mea? Eu am o părere mult mai bună despre Cornel Nistorescu (la ale cărui debuturi de gazetar și prozator am încrezut să ajut) decît despre revista *Expres*. Trebuie însă să recunosc că *Expres* este o revistă foarte importantă. Dacă în trustul de presă *Expres* nu ar lucra și tovarășul Ion Cristoiu, care patrona, conducea și „orienta” campaniile de presă orientate împotriva unor oameni ca Nicolae Manolescu, Mircea

Dînescu, Augustin Buzura, Eugen Simion, Dorin Tudoran etc., în *Suplimentul literar și artistic al Științei* sincerului (practic, organ de presă al patronului său spiritual Nicu Ceaușescu și al Securității), atunci, probabil, simpatizile pentru acest trust ar fi ceva mai mari...

● Cred că nu s-a organizat această masă rotundă cu gîndul de a se trage un foc concențiat asupra României libere, nici din motivul că România liberă este o instituție foarte importantă. Invit din nou gazetarul român la ceva mai multă umilință. România liberă nu este singura instituție de presă din România. Dacă aici s-au spus și unele cuvinte ceva mai aspre despre această publicație, este dintr-un motiv, și spune, de tandră, Nu gîmese. Sînt printre cei implicați în afacerea acestei țări, care de la bun început și-au pus carnea în saramură ca România liberă să fie cit se poate de ajutată. În momentul acela era limpede pentru un om cu capul pe umeri că publicația cea mai importantă și cea mai aproape de ceea ce avea nevoie această țară, era România liberă. Nimeni nu-i putea refuza această calitate — România liberă, fiind copilul dorlatot al celor care au încrezut să o ajute moral și material, din afară și dinăuntru, publicația în care s-a investit atît credit, atîta dragoste și atît sprijin material și moral, cum eu cred că nu s-a investit în nici o altă publicație românească. Și, repet, în acel moment o merita. Cei care dau unui copil (sau unui coleg sau unui frate mai mic sau mai mare) foarte multă dragoste, se supără cu atît mai mult pe el cînd îl văd greșind. Poate că ei nici nu greșesc, și fie ti se pare că ei greșesc. Deci, dacă erorile care ni se par nouă că au fost comise de o astfel de publicație, ar fi fost comise de o altă, probabil că reacțiile noastre nu ar fi fost aceleasi. Cel puțin, aceasta este punctul lor de vedere.

● O altă problemă este cea ridicată de d-na Gilda Lazăr în legătură cu independența României libere. Nu numai în România, ci peste tot în lume, este destul de veche această gîmă cu publicațiile independente. Dacă știți puțint presă, știți că cele mai proaste ziare din lume sînt ziarele de partid. Ele nu au cum fi decît proaste, fiindcă sarcina lor fundamentală este de a prezenta cit mai laudativ partidul respectiv. Dar și mai... proaste sînt ziarele de grup. Prefer un ziar

WILLIAM TOTOK

ROLUL MEDIILOR DE INFORMARE ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE DE LA „SOCIALISM LA CAPITALISM”

William Totok este născut la Comloș Mare, Banat, 21 aprilie 1951; absolvent al Universității din Timișoara (Filologie); Membru al „Grupului de acțiune Banat” (Aktionsgruppe), arestat în 1975-76. A publicat mai multe cărți atât în țară cât și în Germania (unde a fost obligat să emigreze în 1987).

Mai bine o presă fără guvern decât un guvern fără presă

Clod în preajma desemnării candidaților la președinție, o publicitate greșită flagrant de câteva ori la rând împotriva unui anumit candidat, mă întreb dacă acea publicitate mai este sau nu independentă. Fiindcă una este dreptul de a nu-ți place un candidat și cu totul altceva să introduci într-un curriculum vitae al lui o informație calomnioasă. Una este să nu-ți place sau să crezi că nu este potrivit un om pentru a candida la președinție, alta este să-l acuzi că este vinovat, să spunem, socialistilor portughezi; mai ales când omul în cauză, copil a doi deținuți politici și niciodată membru al partidului comunist român, ar fi probabil cel mai puțin de bănuț că ar avea vreo simpatie pentru socialismul de tip galez, francez, belgian etc. Există o diferență enormă între felul cum publicitățile românești reflectă viața internă și cea internațională.

Prăbușirea sistemelor comuniste din Estul Europei, a declanșat o adevărată explozie informațională. După decenii de absinență informațională, cenzură și auto-cenzură, alți foști disidenți, cei și o parte a intelectualității care s-au întors într-un fel de exil intern, a simțit nevoia să se articuleze public. S-a putut constata prelușirea în Răsărit tenației (uneori necerite) de a se răfui cu vechiul sistem. În unele dintre aceste țări, jurnalismul „obiectiv” (bazat pe informații verificabile) a fost înlocuit cu un fel de jurnalism de senzații, asemănător cu jurnalismul practic de presa de boulevard. România ocupă în acest context un loc aparte. Aici, această fază nu a fost depășită totalmente nici până în prezent, multe ziare continuând, și astăzi, să practice pe lângă un discutabil jurnalism de opinie — care exclude de la sine informația pur pozitivă — un jurnalism hulevardier care, pe alocuri, as vanează, copiază presa interbelică de acest fel. Un exemplu de ultima oră al pseudo-obiectivității în peisajul jurnalistic este azi ziar „Evenimentul zilei”. Există puține ziare românești care ar rezista, de pildă în Occident, alți în ceea ce privește calitatea tehnică (știrile prășite și un tipar execrabil), și în ceea ce privește calitatea conținutului.

Si în sfârșit, spre a încheia această prefață lungă „alocuțiune” (cum ar numi-o Totok), as vrea să vă reamintesc că unul dintre părinții fondatori ai democrației americane (este vorba despre Thomas Jefferson) mărturisea la un moment dat: „Sint într-o mare dilemă. Dacă m-ar întreba cineva pentru ce optez, pentru un guvern fără presă sau pentru o presă fără guvern, n-aș ști să decid și as opta pentru o presă fără guvern”. Asta nu înseamnă că presa trebuie să-și lăchipească din deșănțarea societății, că deține vreo inamunitate de tip diplomatic sau diplomatic. Dimpotrivă, să înțeleagă că este cel mai ușor de neputini de către omul de rând. Fiindcă, la urma urmei, ziarul fiind, trebuie să înțeleagă că presa este o oglindă în care vrem să vedem nu doar cum arătam, nu doar cum am arătat până de curând, ci dacă avem vreo șansă să arătam ceva mai bine în viitor.

La aproape trei ani după dispariția regimurilor comuniste, cred că se poate afirma, pe bună dreptate, că cea mai importantă realizare pentru cetățenii din Răsărit este libera circulație a informațiilor și ideilor. Deformarea acestor informații prin mass-media este una dintre problemele majore din respectivele țări. Cauzele sînt multiple, o analiză, chiar sumară, ar depăși timpul rezervat pentru această comunicare. Cei este faptul că, pe de o parte, elita politică, care perpetuează multe din reflexele autoritare moștenite, se cramponează de monopolul informațional — vezi Radioteleviziunea română, care încă n-a scăpat de sub controlul puterii, sau recentele încercări semnificative ale guvernului maghiar de a tine sub tutelă accesul instituției — pe de cealaltă parte, se poate observa o instrumentalizare a jurnalismului în mai toate taberele politice, nici ele eliberate total de reflexele autoritare. Metodele de care se folosește jurnalismul post-totalitar autoideologat „democrat, liber și independent”, precum se substituiează mai toate ziarele românești, sînt multiple. Manipularea prin omisiunea unor știri neconvenabile este poate cea mai blîndă metodă înțilnită în presa actuală. Se știe că această metodă a fost aplicată cu virtuozitate și de presa comunistă. De fapt, care este diferența între omisiune, eu as numi-o totuși suprimare, și minciuna strunțată? Cred că nici măcar „seoul cel bun” nu senza mijloacele abjecte, mai ales după ce spiritele s-au mai liniștit și de cit, și cotidianul a intrat în zodia normalității post-totalitare.

ceasismului sau la noua „democrație posttotalitară” post-revoluționară. O altă mistică, de care s-a folosit cu o demnă abilitate tocmai regimul rășăritului dicitator, a fost nationalismul. De la primele minute ale așa-zisel televiziunii s-a arătat pe mizul ecran schelul hidos al acestei bali cronice, numită naționalism.

Prin național-comunismul practicat decenii de-a rândul de către Ceaușescu și complicității săi, de la după cîteva ore de transunsiune în direcția revoluției n-a mai rămas decît naționalismul; un naționalism amestecat, pe alături, cu bigotismul difuz și eterodot. Ușor, elementele difuze naționaliste vor fi masinate chiar de jurnaliști. Ultimul-nuși imaginii”, însă, s-a născut de la alături. În acele zile dramatice ale transformării în direcția revoluției, în România, un naționalism limbil; nu al felului de lucru comunist, ci al felului de lucru intelectual.

folosă și de extrema dreaptă. Similitudinile între limbajele din spectrele extreme sînt binecunoscute. Festivalul patriotic al bicentului național „Cinzeva României” sau cel al Centenului „Flacăra”, inițiat de către Adrian Păunescu, cu o abilitate demnă de un maestru al propagandei, nu s-a spulberat odată cu prăbușirea dicitatorului. (Neobișnuita politică de reabilitare unor personaje ca Păunescu — în care asistăm în prezent — cred că se va rastringe negativ asupra vieții politice în general, asigurînd forțelor conservatoare argumentele necesare pentru continuarea acțiunilor de restaurare și de împiedicare a recuperării critice a trecutului.) Au dispărut din textele rusești doar referințele la „cel mai iubit fiu al poporului”, cum îi plăcea să se lase numit conducătorul — adică Führer-ul — răsturnat. Mistificările de tot felul, care au dominat viața publică pînă în decembrie 1989, i-au urmat altele de tip post-revoluționar. Mistificarea post-revoluționară a continuat în lunile următoare, sugerîndu-se elitorilor diverselor publicații, ba că Ceaușescu a fost țîtar, ba că a fost țigan. Numai român nu, fiindcă un român, chipurile, n-ar fi fost în stare să săvîrșească atîtea abuzuri și fărîdelegi precum fostul dicitator. Românii sînt toleranți, gîzduitori și blînzi — trei însușiri părăi închiriate direct de la Dumnezeu. Aceste elisee au devenit operative prin caracterul lor difuz. Ele n-au dispărut niciodată din discursul public, nici înainte și nici după prăbușirea sistemului totalitar ceasist. Odată cu trecerea timpului și epurarea subiecților picante

legate de familia prezidențială, s-a instalat în coloanele ziarelor un ton etnocentrist agresiv și militant. Din nefericire, uneori, pînă și ziarele democratice au intrat în această bură publicistică păcătoasă. Alterarea conținutului unor ziare opoziționiste prin discursul de o coloratură naționalistă, în încercut, adică în anul 1990 a fost pusă pe seama politici de suprimare a subiecților real-naționale, alîndu-se că naționa-comunismul ceasist a recuperat, chiar a uzurpat de mult această țenă.

RECUPERAREA AUTOTONISMULUI

România, scria cunoscutul disident Paul Goma în anul 1977, este ceșulă de către românii. Remarca aceasta nu i-a fost lărată nici pînă azi. Răul, adică și ceasismul, vine din afară. El este o marfă de import. Așa au argumentat și național-comunistii cînd au susținut că legionarismul fascist ar fi fost de obicei străin, un fel de a s-a coloză a naționalismului hitlerist; cu alte cuvinte, o ideologie străină de mentalitatea românească. Modelul uzat argumentat este străvechi. În perioada post-totalitară, o sumedenie de ziare au încercat — și încercă — să acrediteze această idee, cînd e vorba de comunisti, considerat ca o marfă de import sovietică adusă în țară de către unșii și evrei.

„Normalizarea” treptată a mass-mediei din România post-totalitară s-a înfăptuit într-un singur punct. Pe scurt, este vorba de naționalism ca de modelul comun peia care s-a instalat ceasismul. Pedalașea pe acest ceasism, la un fel mai discret sau mai agresiv, este doar o subtilitate de interpretare pentru, hai să le zicem, intelectuali subțiri, care în adineul sufletului lor ascund această boală a seculului. În cîndă etemării la reconciliere interbelică, însoțit prin „Proclamația de la Timișoara”, în martie 1990, chiar unii dintre asunatarii acestor documente de o extraordinară valoare s-au descalificat ulterior prin atîdinea lor publică. Modelul multicultural bînătean — de altfel neverificat istoric de către autorii „Proclamației” — ar fi putut să constituie o bază de plecare verosimilă în acest moment. Si asta în cîndă lăgimii și a retoricii post-revoluționare de care suferă documentul amintit. Nevoziata nevădătoare izvorită din traumatizantele amintiri legate de revolta populară timișoreană și-au lăsat amprenta asupra apului amintii. Neverosimilitatea de care am pomenit și de care s-au făcut vinovați chiar eliva dintre semnatarii Proclamației constă de pildă, în faptul că unul dintre inspiratorii textului a susținut la un miting că România nu are nevoie de conducători în ale căror vine nu curge sînge românesc! (cf. „Timișoara”, 1 mai 1991) Aluzia la fostul prim-ministru, Petre Roman, a fost evidentă. (Ideea citată a apărut de nenumerate ori, alți în publicisti ale opoziției din țară, și în publicațiile de extremă dreaptă ale exilului românesc. Astfel, ziarul „Cuvîntul românesc” (Nr. 176/1990) din Canada, care de ani de zile duce o abuzată campanie de reabilitare a fostului inițiator al Legiunii Arhanghelul Mihail și al Gărzii de Fier, Corneliu Zelea Codreanu, susține această aberație.)

BANALITATEA RĂULUI NEÎNVINS

Mai ales discutia în Jurnalul personalității controversate a fostului dicitator militar-fascist, Ion Antonescu, și a holocaustului

(Continuare în pag. 10)

DE LA „SOCIALISM LA CAPITALISM“

(Urmare din pag. 9)

inlial de către acesti împotriva evreilor si romilor a sîrîit un adevărat floviu de comentarii in presa românească. Cotidianul „România liberă”, de pildă, nota la 22 iunie 1990 într-o relatare patetică despre un reviem dedicat fostului dictator, calificat drept „mare patriot”, că acesta n-a dispărut niciodată din „amintirea afectivă” a românilor.

Mă refer îndeobşte la publicații pe care, totuși, le consider serioase. Aparitia unor aberații istorice și politice în astfel de publicații poate perturba grav revenirea la normalitate și facilitează, tocmai din pricina orbilor etnocentrice, prelungirea „democrației nomenclaturii” post-decembriste.

Propoziții și „alunecări” ca acelea din „România liberă” se pot citi cu dulmii mai ales în presa specializată pe teme sovietice. Departe de mine gîndul să trec aici pe același plan publicațiile citate cu gazetele extremiste ca „România Mare”, „Europa”, „Totuși iubirea”, „Politica”, „Phoenix” din Oradea, eventual „Renașterea bănăţeană” din Timisoara sau „Gazeta de Vest” din același oraș, care, de

alifel, este singurul ziar declarat prolegionar din România.

Complexele de tip național, după nărererea mea neintemeiate, s-au transformat vis-à-vis de dezbaterea vie legală de Antonescu într-un adevărat război jurnalistice împotriva unor mori de vînt. Justificările și bagatelizările holocaustului au atins proporții de-a dreptul absurde. Astfel, pînă și-n echilibrata revistă „22” (nr. 27 și 28/1990) a apărut un text în care semnatarul se îndoiește de sutele de mii de victime ale lui Antonescu, pierite în lagărele de exterminare din Transisiria sau în timpul pogromurilor organizate, acuzîndu-i pe cei care vehiculează astfel de cifre de „antipatriotism”. Același autor susține că mentalitatea unguilor diferă de cea a românilor din pricina spațiului ondulat, mioritic. În iunie 1991, mai toate ziarele românești, de la „Adevărul” pînă la „Cotidianul”, și de la „Dimineața” și „Axi” pînă la „România liberă” au comentat, într-un stil hagiografic de o penibilitate fără precedent, aniversarea a 50 de ani de la declansarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, citind în extenso sau fragmentar ordinul lui Antonescu în care acesta a rostit pro-

poziția de tristă celebritate: „Soldații români, vă ordon, treceți Prutul!”.

„Cu riscul de a nu fi înțeles de unii tradiționaliști care mai pot fi între Dvs.”, spunea Antonescu într-un discurs în Consiliul de Miniștri la 8 iulie 1941, „eu sînt pentru migrațiunea forțată a întregului element evreiesc din Basarabia și Bucovina, care trebuie axvirii peste graniță. De asemenea, sînt pentru migrațiunea forțată a elementului ucrainean, care nu are ce căuta aici în momentul acesta. Imi este indiferent dacă în istorie vom trece ca barbari. Imperiul Roman a făcut o serie de acte de barbarie față de orizontul contemporan și a fost totuși cel mai măreț așezămînt politic. Nu există în istoria noastră un moment mai favorabil. Dacă este nevoie, trașezi cu mitraliera”, (cf. „Martiriul evreilor din România 1940 — 1944. Documente și mărturii”, p. 140 — 141).

Simpatia pentru fostul dictator fascist au atins în presa extremistă, indiferent de culoarea ei ideologică — care, de fapt, aici nu prea poate fi diferențiată — dimensiunea grotescului macabru. În această atmosferă difuză nu se mai miră nimeni de faptul că și Parlamentul țării a găsit de cuviință să omagieze un criminal de război sau că unele primării au hotărîri să dea numele lui Antonescu unor străzi importante. Tendința aceasta de reabilitare nediferențiată a unor perso-

nalități controversale nu este specifică românească. Există voci și-n țări ca Ungaria care cer reabilitarea lui Horthy. În Slovacia se cere reabilitarea preotului Tiso, în Croația cea a lui Ante Pavelic ș.a.m.d. Este o certitudine tristă că stalinismul a reușit să conserve aproape nealterat virusul naționalismului. Ravagiile acestei epidemii post-totalitare, numită naționalism, încă nu se pot evalua. Simptomele bolii au devenit foarte bine vizibile la alegerile comunale de la începutul anului în curs, la care toate aceste forțe extremiste la un loc au atins circa 18 la sută din sufragii. Opoziția democratică cit și presa declarată democratică au ignorat această evoluție a lucrurilor, calificînd-o unilateral drept o alunecare spre extremism de tip frondist, neocomunist sau bolșevic. Susținerea pe plan local a unor candidați naționaliști de către unele forțe ale „Convenției Democratice” de asemenea, a fost bagatelizată de presa democratică.

Desigur, viața cotidiană din România contemporană are și alte aspecte de care presa se ocupă mai mult sau mai puțin. M-am oprit aici asupra problemei naționalismului, fiindcă sînt de părere că aceasta reprezintă unul dintre cele mai mari pericole pentru revenirea României în Europa.

Berlin/Bălványos 23 iulie 1992

● Am avantajul (care în primul moment mi s-a părut dezavantaj) să vorbesc după colegii mei, William Totok și Dorin Tudoran, care au privit cu luciditate presa românească, nu numai „din afară”, ci și „dinăuntru”. Cej cu adevărat „din afară”, ziaristii străini, aduc presei românești un reproș, deja căzut în bagajul comun: că vehiculează doar opinii și nu date informatii. Deși imi dau seama că o presă fără informații își neagă propria definiție, am să încerc să explic unele dintre motivele acestei lipse de informații. Voi vorbi din punctul de vedere al unei reviste ca „22”, revistă săptămînală de opinie politică și culturală (dar care și ea resimte necesitatea informării). În clipa aceasta, „22” are un tiraj de 13 500 exemplare. Publicațiile românești nu prea își publică tirajele, pentru că de doi ani ele scad continuu. Nici măcar în Occident nu există o mare plăcere în a-ți mărturisii public tirajul, pentru că oferta de reclame este strict legată de el și presa scrisă pierde continuu teren în fața audio-vizualului. Tirajele sînt însă recunoscută tocmai pentru apărarea intereselor celor care, prin reclame, asigură supraviețuirea presei scrise. Dificultățile noastre de a accede la informații se datorează în primul rînd faptului că nu avem o bancă de date; nici noi, nici celelalte publicații din România. Tot banii ne împiedică și să avem informații suficiente din țară. Deplasarea ziaristilor costă mai mult decît își poate permite o revistă ce face economii. Pretul hotelurilor și toate celelalte cheltuieli legate de deplasare și informare pe teren ne obligă la calcule de mare zgîrcenie care, de fapt, ne scot din cursa profesionalismului chiar de la început: A.Z.R. s-a dovedit puțin eficient în această privință, iar guvernul perceptiv. Acum două-trei luni, ziaristii țineri au cerut în revista Express parlamentului un acces la informații, care nu li s-a acceptat. Accesul la informații depinde de bunăvoința conducătorilor de instituții; de bunul lor plac. Chiar un trust de presă al opoziției, al „presei noastre” (cum este Baricada) a refuzat să dea orice fel de informații reporterului de la „22”, bănuiesc că năstînd cit de transparentă este în privința cifrelor sale de afaceri orice societate pe acțiuni din Occident și orice publicație onorabilă. (Nu știu însă de ce folosește termenul „presa noastră”, pentru că atunci cînd analizez puțin lucrurile nu mai îmi dau seama în ce măsură este cu adevărat „a noastră”. Începe să se întîmîtze sub ochii noștri această parcelă colectivă.) Deci, cită informație, de fapt, poți culege din presă? Reporțajele superficiale pe teren, stiri nesigure, ca și cifrele, conferințele de presă, de care le oferă partidele, relațiile partial. Din ce în ce mai multe partide, chiar și F.D.S.N.-ul, își fac în această cursă electorale conferințele de presă săptămînale. Cînd îmi pare, însă că P.N.T.C.D.-ul nu a căpătat încă obi-

Pină cînd au să mai poată oamenii din țara aceasta să cumpere presă?

GABRIELA ADAMEȘTEANU

celui de a chema ziaristii. Informația din publicațiile noastre este deseori o informație cliseizată: aceleași texte cu dosarele securității, informații despre revoluție, care deja au atins pentru public un stadiu de saturatie fie pentru că nu s-a mers în adîncime, fie pentru că tot ce s-a spus nu a avut un ecou mai departe etc. În plus, presa de la noi oferă o informație de obicei „colorată”. Se pare că există și un specific al presei românești, transmis încă din epoca interbelică: culoarea presei foarte stridentă în zona naționalist-extremistă, dar care nici în zona presei independente nu e lipsită de pete neplăcute. Situația economică penară, graba în care lucrăm, improvizatia (pentru că foarte mulți sîntem ziaristi improvizati) determină acest aspect, dezamăgitor la o analiză mai profundă. Iar motivul economic iese în permanență la suprafață. România liberă, publicația cu cel mai mare tiraj în ultimele două luni (de aceea și-a permis să facă publice tirajele) a scăzut chiar și ea, în timpul cînd oferea aceste cifre, cu 15—20 000 exemplare într-un interval de timp relativ scurt. Pentru că nu doar ea, ci toate publicațiile noastre își pierd tirajul. Toate au scăzut și scad continuu. (Excepție face Evenimentul zilei, nou apărut. Și, în afara nemulțumiri care se manifestă față de formula acestui ziar, ar trebui în același timp să ne punem și întrebarea: ce caută totuși cititorii în ziarul acesta, pe care îl cumpără în fiecare zi, cu 20 de lei? Informația și iluzia informației, stiriile — chiar dacă deseori sînt doar zvonuri — pe care deci nu le găsești în celelalte ziare. Pentru că dacă vrei neapărat să-ți lei toată informația, trebuie să dai 50—60 de lei și să-ți lei 3—5 cotidiene, să le pui alături și să începi să aduni și să scizi ce s-a întîmplat în ziua precedentă.)

● Nu mă pot opri să mă gîndesc la faptul că din septembrie vom asista probabil la o nouă creștere de preturi. Iar presa este silită și ea să alerteze gîndind în această cursă împușă din spate de costurile hîrtiei, tipografiei, transportului care urcă nemilos. Din propria mea experiență am văzut că la fiecare creștere de preț (de circa 5 lei, să zicem) revista „22” pierde în medie între 5—7 000 de cititori. Un cotidian pierde mai mult, minimum 10 000. Dar pină cînd, așa cum merg lucrurile, vor mai putea oamenii din țara aceasta să mai cumpere presă? Cine va sta în următoarele luni, în următorii ani, în spatele presei, pentru ca ea să poată face o informație corectă, să nu trebuiască să alerge doar după spectaculos, după senzational, după provocări și scandaluri? Cine va sustine presa pentru ca ea să nu fie cumpărată de cei care o dof transformă într-o sursă de intoxicare în masă? Cine va sustine acești oameni, cititorii fideli ai publicațiilor pentru care nu vor mai avea bani? Ce se va întîmpla în cazul unei scăderi economice continue, nu cu presa naționalist-extremistă, cea care folosește fondurile organizațiilor, ale persoanelor oculte, ci cu presa independentă — realmente independentă? Cită lumină se poate proiecta asupra trusturilor de presă? Orice editor occidental îi poate spune că publicația sa se întretine, în proporție de 50—60%, din reclame. Reclamele sînt încă foarte puține în România; pentru ca să le obții îți trebuie un tiraj mare și o calitate grafică multumitoare. Cînd esti o revistă săracă, în timpuri foarte grele, nu ai cum să asiguri aceste condiții, nu ai cum să ai reclame; deci pierzi posibilitatea de a te dezvolta ca instituție. În timp ce nivelul de trai al oamenilor continuă să scadă, proliferază un tip de presă care, de la cea de extremă dreaptă pînă la cea stînga independentă, merge (în diverse proporții) spre senzationalul ieftin — care să-l scoțeze pe cititor, să-l înfrîngă inhibițiile, să-l facă „așa dea banul”. Nu o presă care să educe cetățeanul de mîine, ci o presă toxică, un fel de drog pentru ca citind-o, să-și uite pentru clipe clipe dramele, stress-ul. De aceea, mie mi se pare că primele întrebări care se oun în acest moment presei de tranziție, sînt cele legate de condiția sa economică, de facilitățile pe care nimeni (guvernul în primul rînd) nu le-a pus la dispoziția ei, deși ele există peste tot în lume: de pildă, cel mai simplu dintre ele, tarif redus la expedierea prin poștă. Bineînțeles că as avea mai multe lucruri de spus, dar am să mă opresc aici.

(Comunicări și intervenții susținute la cea de-a treia Conferință de vară de la Băile Bălványos, 19—26 iulie 1992)

PRESA DE LIMBA GERMANĂ SE CONSIDERĂ INDEPENDENTĂ

Interviu cu EMMERICH REICHRATH, redactor-șef al cotidianului „Neuer Weg“

Stimate d-le Emmerich Reichrath, acum, ca și înainte de 1989, presa în limba germană e greu accesibilă unui public mai larg, necunosător al limbii. Cum se configurează ea în acest moment?

În clipa de față numărul publicațiilor de limbă germană din România e aproape același ca înainte de decembrie 1989. Acestea sînt: „Neuer Weg”, cotidian central; „Neue Literatur”, revistă editată de Uniunea Scriitorilor; „Karpätenrundschau” (Brasov), revistă săptămînală; „Hermannstädter Zeitung” (Sibiu), săptămînală; „Neue Banater Zeitung” (Timisoara), cotidian. La acestea se mai adaugă o publicație lunară a Bisericii evanghelice din Sibiu — „Kirchliche Blätter”. O singură revistă a înoclat să apară după 1989, „Volk und Kultur”.

Data fiind emigrarea multor etnici germani din România în ultimii ani, care este situația tirajelor acestor publicații?

Tirajele acestor publicații sînt foarte mici, pentru că și numărul cititorilor potențiali a scăzut în ultimii doi ani. Potrivit datelor ultimului recensămint, în

România s-ar afla aproximativ 120 000 de persoane de naționalitate germană. Dintre acestea conțim pe 20—30 000 de cititori potențiali. De pildă, „Neuer Weg”, publicația de limbă germană cu tirajul cel mai mare, se tipărește în 6 000 de exemplare.

Diversitatea orientărilor politice este la fel de vizibilă ca în presa de limbă română? Există publicații de partid?

Răspunsul e mai degrabă nu. Adresîndu-se în primul rînd minorității germane, publicațiile noastre sînt mai omogene. Evident, există deosebiri de opțiuni și opinii, chiar și în cadrul aceluiași publicații, lucru perfect normal. Nu există însă o presă de partid, nici publicații monocolor, deși întregul evantai politic se reflectă în cuprinsul lor. De aceea, cred că ne drept cuvînt presa de limbă germană se consideră independentă.

Există un interes în Germania față de publicațiile de limbă germană din România?

Din informațiile pe care le dețin, publicațiile noastre sînt citite și în Germania.

Să precizez că ajung acolo puține exemplare (200—300, referindu-mă la „Neuer Weg”) și că audiența lor nu e prea mare. În mod surprinzător, majoritatea celor care ne citesc nu sînt originari din România. Printre abonatii noștri sînt unele instituții guvernamentale ce se ocupă de relațiile cu țările Europei de Est, instituții de cercetare, precum și redacțiile unor cotidiene și reviste mai importante. Cam acesta e cercul nostru de cititori de acolo.

Considerați presa de limbă germană mai aproape de cea română sau de cea occidentală?

Publicațiile germane din România au ca model zarele germane, care, la rînd lor, cel puțin în perioada de după al doilea război mondial, au adoptat modelul american, în sensul că ponderea o au informațiile obiective, nepărtinitoare și necomentate. Se face o diferențiere netă între informații și comentarii, acestea din urmă aparînd de obicei în pagini speciale. Aceasta, din punct de vedere al conținutului. Cit privește calitatea tipografică, că, sîntem încă departe de cea a publicațiilor occidentale. Putem spera că tehnologia poate fi îmbunătățită. Mai grav e faptul că numeroși colegi de-ai noștri au emigrat în ultimii douăzeci și cinci de ani, mulți dintre ei fiind ziaristi de valoare, care scriu la publicații de prestigiu din Germania. Din păcate, acum, cînd am putea face o presă bună, resimțim mai acut lipsa lor.

Cum rezistă presa de limbă germană în condițiile economice de dină?

Firește, dificultățile financiare sînt foarte mari. De pildă, „Neuer Weg” are un deficit lunar de trei milioane lei. Încercăm să-l reducem prin publicitate,

dar, la tirajele noastre foarte mici, comenzile nu sînt prea numeroase. Anul trecut am început să edităm un rebus în limba română — „Rebus labirint”. Merge bine, dar nu acoperă pierderea. Ne-am gîndit să edităm și cărți. Prima a apărut deja: „Russland — Deportierte erinern sich”. Cartea reunește texte publicate mai întii în serial în „Neuer Weg” și cuprinde mărturii și amintiri ale unor etnici germani din România, deportați în 1945 în U.R.S.S. Am primit comenzi din Germania pentru 2 000 de exemplare (15 DM bucata). E o realizare importantă și cred că merită să continuăm în direcția asta. Eforturile noastre li se adaugă și sprijinul guvernului german, concretizat în materiale necesare redacției (laborator foto, mașini de scris, copiatoare). În curînd va soti o rotație offset, cu ajutorul căreia sperăm să devenim independenți din punct de vedere financiar. Un sprijin din partea guvernului României ar fi binevenit pentru a depăși perioada critică. Cînd tipografia aceasta va funcționa vom dispune de mult mai multe posibilități. Ne propunem să schimbăm titlul cam proletăritist al ziarului „Neuer Weg” (el datează din 1949) și să-l înlocuim cu „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien” („Universul german pentru România”). Editor va fi Fundația pentru promovarea literaturii germane în România, care va deveni, mai mult ca sigur, și editorul revistei „Neue Literatur”, aflată deocamdată sub egida Uniunii Scriitorilor.

A consemnat OANA ARMEANU

1. Ce publicații citiți și de ce?

2. Care este publicația preferată și de ce?

OCTAVIAN PALER

1 — Cam toate principalele ziare centrale. Dintre reviste, cele care îmi plac în mână, cu excepția publicațiilor imunde. Pe acestea, chiar dacă am ocazia să le răsfoiesc pe gratis, n-o fac. E o chestiune de igienă. Revistele culturale le găsesc greu. Foarte greu. E o bătaie de joc totă povestea cu difuzarea.

De aflat aflu outine lucruri din ziare și reviste. Fără îndoială nu sîntem încă pregătiți pentru frigiditatea de tip britanic a presei. Informațiile serioase sînt puține. Iar delirul de opinii a început să mă obosească. Adevărul e că mă orientez după semnături. Dacă mă interesează autorul, citesc. Dacă nu, nu.

2 — Publicația preferată? Nu cred că am una. Pleacărea îl reproșez ceva și în multe exlăstă lucruri demne de interes. De altfel, cred că e prea devreme pentru preferințe stabile. Sîntem într-o fază de geneză impară, în care se improvizează, se lavată din mers. Pe scurt, preferința mea e împărțită, meteorizată. Cam ca viața politică de la noi.

ION CRISTOIU

1 — Pînă acum o lumă citeam în primul rînd cele trei cotidene: Adevărul, România liberă, Tineretul liber. Acum însă după apariția Evenimentului zilei nu le mai citesc. N-as vrea să spun că citesc numai ziarul pe care-l conduc. Motivul depărtării mele de cele trei cotidene stă în faptul că stările pe care le primesc acum, pe diferite căi, pentru a le trimite la tine, îmi satisfac total nevoia de informație. Am răspuns astfel și la prima întrebare: prefer acele publicații care să mă informeze asupra realității. Asta nu înseamnă că mă interesează numai cele care lipăresc stiri. Informații asupra realității pot oferi și ziarele de partid sau revistele care exprimă pozițiile unor grupuri de intelectuali; cum ar fi de exemplu, 22. Deși eu precizez publicații de opinie, din ele poți afla multe lucruri despre mutațiile de pe eschierul politic.

2 — Publicația mea preferată e România Mare. O citesc întotdeauna cu mare plăcere, în primul rînd pentru a afla amănunte ale biografiei mele pe care eu nu le știu; la acest capitol, al invenției, nu numai despre mine, dar și despre alții, săptămînalul respectiv dovedind o mare fantezie. Ard de nerăbdare apoi să aflu ce loci politice și economice s-au mai născut între-o seară de chef, la restaurantul Selet, stînt fiind că platforma program a partidului România Mare, concepută în întregime la faimosul local, se schimbă seară de seară în funcție de cum oscilează calitatea vinului și a ospătarilor.

DAN C. MIHĂILESCU

1 — Ca „om vechiu” ce mă aflu în la tabieturi, între care lectura gazetelor literare e lucru de căpetenie: Apostrof, Contrapunct, România literară, Familia, Plus Memoria și 22, care s-a „de granită”. Regret că nu mai „prind” de mult O-rizont-ul lui Mihăilescu după cum regret dispariția Meridian-ului lui Dorin Tudoran (din ultimele două numere n-am putut sări nici un rînd!). Cu intermitențe,

Cuvîntul. Printre „grilele” zilnice figurează România liberă, Cotidianul și, mai nou, Evenimentul zilei (vrej — nu vrei, chit că ai sau nu prejudecăți — are lipici!) Mai degrabă, însă, era de întrebare ce ziare NU citim: eu unul n-am citit, de pildă, România Mare de la nr. 2, n-am atîna decît de citeva ori Adevărul și Europa și niciodată Dimineața, Democrația, Românul, Totuși Iubirea & Co. Ceea ce e foarte rău, pentru că, după vorba prietenilor, „habăr n-al pe ce lume trăiești și d-nsa o să pleznești de atîta optimism!”

2 — Ziarul preferat? — gura lumii: tot ce auzi, vezi și citești de dimineață pînă noaptea, prăpăditul asta de „bombardament informațional”, a cărui lăvriabilă concluzie seară de seară, nu poate fi alta decît: „...parc-am murit demult!”

AUGUSTIN BUZURA

1 — Citesc toate publicațiile importante care apar, cele 10-15 cotidene și toate revistele culturale în care am acces.

2 — Nu am o publicație preferată. Pe unele le citesc pentru literatură, altele pentru editoriale, altele pentru sport. Sînt obligat să-mi fac o părere generală de aceea încerc să parcurg întreg spectrul.

MIHAI CREANGĂ

1 — 22 citesc cu siguranță. Îmi pare rău că nu am putut citi o perioadă România literară și că nu am putut aprinde noi reapariții ei. Citesc de asemenea Contrapunct, publicație valabilă în orice țară din Europa. Sigur că mă uit pe cotidene, măcar să văd care sînt lucrurile în care sîntem bătuți. Dintre săptămînale, 22 pe primul loc, Contrapunct, Luceafărul, Magazin.

2 — Cred că as fi nebun să spun aliceva decît România liberă. Sînt marcat de o dragoste aproape oarbă.

RADU G. ȚEPOSU

1 — Citesc toate publicațiile din motive profesionale.

2 — România literară, pentru că profesiunea mea inițială este de critic literar; cînd-o revin la pasiunea mea dintîi și-mi alimentez nostalgia care începură să-mi fie suprimate de publicistica social-politică căreia m-am dedicat în acești doi ani.

CAIUS DRAGOMIR

1 — Fîind secretar de stat la Departamentul Informațiilor, primesc o sinteză a presei și foarte multe publicații. Sper să se realizeze și în România situația care din acest punct de vedere, nu e prezentă decît în SUA, unde cele mai prestigioase publicații culturale sînt și formatore de opinie politică (New York Review Books și mai puțin Harper's Magazine). În Franța o vreme a fost situația publicației lui Sartre — Temps modernes. E greu să stabilești preferințele presa a făcut un salt enorm în ultima jumătate de an. Probabil și evoluția politică a permis acest lucru. Sînt în situația de a putea citi la fel de bine orice cotidian, cu destulă încredere în informații, chiar dacă în unele cazuri cu disociere față de comentarii. Cred că vom asista la multe evoluții în presă așa că abia peste un

an sau doi mă voi decide asupra unui cotidian preferat. Săptămînalele care nu aparțin unor formațiuni extremiste sînt publicatii foarte bune în general. Publicațiile literare trec prin momente grele, dar dar să trecă cu fruntea sus.

2 — Viața românească, pentru că existența noastră culturală are nevoie de sobrietate, tradiție, creativitate și profunzime în același timp.

ADRIAN MARINO

1 — As restringe răspunsul doar la ziarele și săptămînalele politice și literare, căci enumerarea publicațiilor strict specializate ne-ar duce prea departe. Sînt abonat și citesc cu regularitate: Dreptatea, din solidaritate cu P.N.T.C.D., Cotidianul, pentru tinuta sa modernă tipografică și redacțională, România liberă, pentru combativitatea și înțelegerea sa anticomunistă.

Dintre săptămînalele politice sînt atras în mod deosebit de 22, pentru eforturile sale de a intelectualiza și de a da un sens ideologic orientării antitotalitare, și de Cuvîntul, săptămînal politic incisiv, polemic, care n-a crezut niciodată în vulgaritate și insultă. Ca „editor” al Tribunei Ardealului citesc atent și acest cotidian din Cluj, totdeauna cu ochi critici. Mă bucur, în sfîrșit, de reapariția României literare, cel mai bun săptămînal literar-cultural din țară.

2 — Un cititor și colaborator în același timp profesionist și critic nu poate avea în principiu publicații preferate. Dînt-un motiv sau altul, toate publicațiile enumerate sînt „preferate” de mine, în total sau în parte. As sublinia, totuși, România liberă, care rezistă cu succes celor mai grele lovitură din partea vachilor structuri.

SMARANDA ENACHE

1 — Citesc 22, România liberă, A Hét, Le monde diplomatique. Din cînd în cînd Cuvîntul, Expres, dar nu în mod constant.

2 — 22 fără nici un compliment, pentru că de cele mai multe ori este un real partener de dialog pentru că îmi pune probleme, pentru că sînt că mă respectă în rolul de cititor. Pentru foarte mulți intelectuali din România e o importanță surdă de informații despre literatura transilvaniană în Europa Centrală și de Est, ce se remarcă prin profunzimea analizelor și prin capacitatea de a îngloba diversitatea, calități pe care, cu regret o spun, nici o altă publicație din România nu le are.

CORNEL NISTORESCU

1 — Citesc din „doi în doi” România liberă, Expres, Expres Magazin, 22, Tineret, Cuvîntul, revistele literare, revistele străine cînd îmi cad în mînă și, pentru punere în țară, mîșerile „burtăver-zilor de mîini rozicote” Vad'm și Păunescu.

2 — Fără de cele de mai sus, ce publicații preferate mai pot avea, ce oameni politici mai pot admira, ce partide politice mai pot privi cu simpatie? Teama de-o apă și-un pămînt mă colindă adeseori și mă tem că principala strategie a unor domni este de a preschimba mîncatul de rahat politic cu imingerea tuturor numelor de oameni, instituții și valori în mlaștina din care ei nu se pot desprinde.

DAN PETRESCU

1 — Citesc București, a lui Max Bănuș, pentru că are informații simple și utile și cit mai puțin comentariu parazitar, cum au toate celelalte medii la noi, unde lentila prin care privește reporterul e atît de colorată de propriile sale umori încît evenimentul nu se mai vede prin ea.

2 — Publicația preferată o asept să apară în linia celor spuse mai sus.

DOINA CORNEA

1, 2 — Întrebarea mi se pare mult prea vagă, pentru că ar cumula categorii diferite. Preferințele mele se îndreaptă concomitent spre publicații literare, științifice și politice. Dintre ziarele de informație politică citesc în primul rînd Dreptatea, pentru că mă interesează în mod special personalitatea și activitatea d-lui Coposu, care aparține nu numai partidului său, ci întregii opoziții, fiind o figură emblematică a opoziției românești. În plus, Dreptatea dă mai multe informații despre dl. Emil Constantinescu decît orice alt cotidian. Pentru informații citesc România liberă. Dintre reviste, citesc Viața românească, România literară (deși îmi pun problema dacă nu cumva după repariția a fost obligată să se „cuminească”), 22, care e o revistă foarte bună, într-un spirit larg, exprimînd curente și tendințe foarte diverse. Tot buciumul vieții intelectuale românești e reflectat în paginile ei.

TIA ȘERBĂNESCU

1 — Citesc citiva ziare (Tineretul liber, Adevărul, Evenimentul zilei), citiva săptămînale (Cuvîntul, 22, Expres Magazin, Expres, Flacăra, Opinia studentescă). Ziarele — pentru a confrunța stările, numărul de informații și pentru a compara opiniile politice, săptămînalele — din curiozitate.

2 — Nu am.

ALEXANDRU ANDRIEȘ

1 — Nu citesc ziare și reviste decît foarte rar. Din cînd în cînd, Academia Catavencu și România literară.

2 — Academia Catavencu.

CRISTIAN TUDOR POPESCU

1 — Citesc toate cotidenele importante — Adevărul, România liberă, Tineretul liber, Curierul național, Cotidianul, Evenimentul zilei — ordinea nefiind înfîmplătoare.

Azi, Dimineața, Dreptatea sînt cotidene de partid, fără o penetrație consistentă în public, de aceea nu vreau să vorbesc despre ele.

România liberă e presă de partid, ei sînt monarhisti, deci să nu mai pretindă că fac presă independentă.

Evenimentul zilei — are foarte puține informații exacte, deci e departe de ideea de presă cotidiană. Nu de puține ori au dat informații pe care apoi s-au grăbit să le dezmințe.

Adevărul, România liberă, Tineretul liber rămîn să domine piața.

2 — Dintre cotidene prefer Adevărul, altfel nu m-as ocupa de el. Dintre săptămînale, revista 22.

STERE GULEA

1 — O vreme, poate un an și jumătate, am avut o curiozitate neașteptată, vînd să văd cum tot ce apare, Dorința imposibil de realizat. Deci, cit de cit am fost familiarizat cu spectrul presei. N-as putea spune că această curiozitate a fost și calitativ satisfăcătoare. Publicațiile cele mai aproape de exigențe, alit politic cit și cultural, au fost publicațiile literare. O doză de interes au prezentat și publicațiile Trustului Expres. Eu cred că spectrul presei este, ca și societatea românească, în căutarea identității. Este încă multă confuzie și lipsă de personalitate.

2 — As inclina să spun Cuvîntul, dar mă grăbesc să adaug că trebuie să o completez cu România literară și România liberă, nu întotdeauna și cu 22, cam eclectică.

DORIN TUDORAN

1 — Am crezut, întotdeauna, că a fi om de presă înseamnă, mai înfil, să citești presa, și apoi să faci presă. Așa că, după

(Continuare în pag. 12)

MARTI • 21 IULIE 1992

1. Ce publicații citiți și de ce?
2. Care este publicația preferată și de ce?

(Urmare din pag. 11)

decembrie 1989, am procedat la fel ca înainte: spre a mă opri la un număr de publicații, pe care să le citesc constant, am citit mai întâi două-trei numere din am mai tot ce era publicat nouă. După aceea, am rămas — prin abocament ori prin bunăvoința editorilor respectivi — la un grup de publicații pe care le citesc mai mult sau mai puțin regulat: 22, Orizont, România liberă, România literară, Expres, Apostrof, Interval, Catavencu, Dacia literară, Conversația, Timișoara, Luceafărul și încă câteva. S-ar putea să vă mire, citesc — sigur, din alte motive decât pentru care le citesc pe cele menționate înainte — România Mare, Europa și, pe când mai finia, citesc Democratia. Nu-i rău, îmi spun, să vezi cit de profund, cit de mult, cit de... înimaginabil de viu poate fi existența mizeriei omenești. Altfel, risi să uit de vitalitatea gunoierului... Nu este un pericol oarecare.

2 — Nu-aș putea spune că am, neapărat, o revistă preferată; cîm cititorul de literatură de sine nu are un poet preferat, un prozator care să-i „excludă” pe ceilalți. Publicația mea „preferată” este una compusă mental, din ceea ce îmi place mai mult la publicațiile menționate în răspunsul la prima dvs. întrebare și la altele. Pe astfel, o presă serioasă — cum va zburca și cea în limba română — are printre altele „datori” și pe aceea de a dem... „mă” publicității preferate”. O... „mă” este restrictivă, în in... „mă” este restrictivă.

3 — Dacă nu mi se va lua în nume de rău, citesc în mod constant, publicitate, o... Meridian (într-o legătură...

cu... produs de G.I.P. S.R.L. și... licență unul din motivele pen... tr... le-as dori să rămînă încă în... v.ă...
N... MANOLESCU

1 — Citesc toată presa. Absolut toată presa! Nu mă stînesc nici să recunosc că citesc, de exemplu, Europa sau România Mare (numina odiosa!), și nici nu mi-e rusine să fi văzut cu ele sub braț. Una le are, ei pour cause. Din motive diferite, unii nu citesc Proștituția (cel mult, pe furia, ca Doxal din copilărie), ba preferă să se înțeleasă. Asta sînt pudici care re au rămas din regimul Ceaușescu.
2 — Cînd scriam critică, eram întrebare cu că-i prefer. Răspundeam că un critic nu are preferințe. Acum, după ce am ad... că citesc toată presa, nu pot spune că-mi n'ac unele reviste și-mi displac altele. Le iubesc pe toate, cum în lubea Caragiale personale. Ce m-as face fără ele, fără sublimul și imbecilitatea lor?

GABRIEL DIMISIANU

1 — Natura preocupărilor profesionale mă obligă să citesc (sau măcar să răsfoiesc) presa de toate felurile, dar în mod constant citesc, dintre ziare, România liberă, Cotidianul, Evenimentul zilei, uneori Dreptatea, din cînd în cînd Adevărul. Primele trei sînt ziare fără apartenență de partid dar cu pronunțată linie opoziționistă. Le citesc pentru că sînt astfel. Dreptatea este ziarul de partid cel mai structurat, reînnoind o tradiție eroică. Adevărul, după debarcarea lui Dărie Năvăceanu, se străduie să cultive echidistanța. Uneori reușește iar alteori, în mod flagrant, nu în nefericitele pamflete

antimonarhic, tip Știința, ale lui Sergiu Andon). Dintre săptămânare citesc mai ales Cuvîntul, Expres, Expres-Magazin, Zig-Zag, Contrapunct, Formula A și, de loc în ultimul rînd, 22. Mi-e greu în spațiul restrîns de care dispun, să arăt ce mă interesează anume în fiecare. Bineînțeles că nu totul. În mod special urmăresc în ele textele de analiză politică. În acest demers mă ajută aceste publicații au înregistrat progrese, fără a fi reușit totuși să promoveze, cel puțin decumendată, modelul „ideii” de analiză politică la care cred că trebuie să aspirăm: disonantă de ideologie și de accente partizan, lucidă, rece, exactă numai pe fapte verificabile și istorice. Spor să nu fiu eu însumi suspectat de spirit partizan (iar voi fi) dacă afirm că dintre comentarii politice actuali cel mai mult — o aprobare de acest model Nicolae Manolescu, în rubrica din România literară pe care, spre regretul meu doar al meu, a abandonat-o din clipa cînd a ieșit propriu-zis în lupta politică.
2 — Publicația preferată? Nu există vreuna care să mă satisfacă integral și la urma urmei, n'ei n-ar fi de dorit. Sînt pentru diversitate.

PETRE MIHAI BĂCANU

1 — Pot să vă spun că citesc cum toate publicațiile: toate cotidienele, mai toate săptămînalele, bucurăstene — mai mult din curiozitate gazetărească. Îmi place să văd cum sînt acoperite aceleasi evenimente în ziare diferite.
2 — Revista Memoria, pentru că se încapețenează să se adreseze unor cititori adevărați, cu riscul de a nu avea cititori.

A consemnat
OANA ARMEANU

PRESA MAGHIARĂ
DIN ROMÂNIA

După evenimentele din decembrie 1989, la fel ca și în presa românească, și în cea maghiară care apare în România, s-a produs (păștind oportunită) o explozie publicistică, tipărituri-se astfel „peste noaptea” noi ziare și reviste, paralel cu mîcștoarea celor existente. Unele dintre ele continuă să apară și în prezent, trecînd proba de foc a ataragului (financiar), în timp ce altele și-au încetat apariția tocmai din această cauză.

În privința cotidienele centrale din România, în limba maghiară apare doar unul singur. Este vorba de România Magyar Szó (fostul Előre) — cotidian care apare la București. Dintre săptămînalele în limba maghiară aparute în România, trebuie amintite în primul rînd Europa Idő, A Hét, Valóság și În Fórum, ultimele două fiind înalte de decembrie '89 publicații în limba maghiară patronate de URSR și respectiv, de Comitetul Central al P.T.C. — A Hét (într-o zi înainte de '89 cu acest titlu), eliminînd bălănelul „peoc” de aur”, devine o publicatie de tîmță, promovînd o tematică socială, culturală și științifică, o presă bună cu alte cuvinte, precum și semnături de primă mărime din publicistica maghiară din România, cum ar fi cele ale lui Erőed Péter, Szász János, Sütő András, Toró Tibor, Horváth Andor, Gálffalvi Zsolt, Agoston Hugó ș.a.

Europa Idő este o publicație nouă în peisajul publicisticii maghiare din România. Apare după evenimentele din decem-

bric '89 și este un săptămînal independent, în 16 numere în ultima vreme apare de două ori pe lună în numeroase comprimate, avînd în mod constant ca tematică problemele dreptății omului și ale minorităților de neputîndei publicînd în acest sens o serie de documente internaționale, studii istorice, științifice, juridice, sociologice. Un spațiu larg este consacrat publicității românești.

Presa literară în limba maghiară care apare în România se remarcă prin menținerea apariției publicităților existente și înainte de decembrie '89, cu desosebire că unele dintre ele își schimbă titlurile în exemplul Újnapló din Helikon, Igaz Szó devine Látó, în afară de Korunk, care rămîne la același titlu. Cu publicatii noi, apar Kelet-Nyugat, Szamoshat.

În mod intenționat am lăsat în urmă consideratiile privind săptămînalul Erdélyi Napló, această publicație fiind una dintre cele mai înfloritoare, complexe și bine gândite existente de limbă maghiară din România. Erdélyi Napló apare în 1991 la Oradea, la început cotidian, apoi din toamna aceluiași an, ca săptămînal în 16 pagini. În tot ceea ce scriu, gazetarii de la Erdélyi Napló pledează pentru o politică transparentă și ca atare promovează o presă transparentă, fără compromisiuri și fără jumătăți de măsură. Rubrica Ország-Világ (Din țară și lume) este rubrica informațiilor scurte, în obiect, înclinate (teviata are corespondenți în mai multe județe ale țării, precum și la București), surse externe fiind preluate din cele mai prestigioase publicații internaționale. În rubrica Kronika (Cronica) sînt dezbătute problemele politice actuale; rubrica Interjú (Interviu) este rubrica în care cititorul poate lectura răspunsurile diverselor personalități aflate sub tirul unor întrebări înecumede. Nu lipsesc nici rubricile în care sînt vizate aspectele economice, sociale, nici rubricile de magazin, sport, precum și programele de radio și televiziune (inclusiv cele ale programelor satelit).

Început cu primăvara acestui an, apare suplimentul în 8 pagini al revistei Erdélyi Napló, intitulat Média, care este de fapt o oglindă a presei românești (în special) și a celei care apare în țările Europei de Est și nu numai. Pe lângă o amolă revistă a presei, în fiecare număr al acestui supliment, excelent conceput, sînt prezentate pe larg publicitățile românești (fie prin intermediul interviurilor cu directorii sau redactorii șefi de la diverse ziare sau reviste, fie prin intermediul traducerilor unor materiale de presă reprezentative pentru diferite publicații), precum și dezbateri în diverse întocmite din extrase aparute în diverse publicații) unor aspecte de maximă importanță și actualitate din societatea românească.

ANAMARIA POP

EXCESE ȘI
RĂBUFNIRI

(Despre felul în care cititorii se pronunță asupra ziarelor preferate iar jurnaliștii continuă să scrie)

Hegel spunea undeva că „lectura ziarului de dimineață este un fel de rugăciune matinală realităților”. Dincolo de relevanta afirmăției și de posibilele discuții ce le poate stîrni, am preferat să o luăm doar ca punct de plecare într-o anchetă asupra presei, așa cum este această percepția de cititor.

Considerațiile următoare sînt feră de câteva neajunsuri majore (sușe incomplecte, mod empiric și sumar de abordare a temei), dar am riscat totuși să luăm în discuție unele din direcțiile sugerate de răspunsurile la următoarele întrebări: Care sînt zăarele dvs. preferate? Sînteți multumit de nivelul informațiilor din ziare?

Au fost chestionate 21 de persoane alese la întâmplare, de vîrste și profesii diferite.

Al văzut dom'le ziarul lui Cristoiu, cit e de spectaculos, ce titluri și ce poze mari are? (cotaibil, 56 ani).

Este o banalitate, dar și o evidentă, că zăarele preferate sînt cele al căror tiraj e mai mare. Sau invers. Cel mai adesea optau-nile fiecărui cititor s-au oprit la 1-3 săptămînale (Cuvîntul, Expres, Tinerama, Magazin etc.) și (sau) 1-2 cotidiene (România liberă, Evenimentul zilei, Adevărul, Libertatea etc.). În afara acestora, alte zone de interes au fost reprezentate de publicațiile literare, underground (Academia Catavencu), sexy sau comerciale (ziarele de anunțuri Politia română, România Mare etc.).

Ca organ de formare a opiniei publice și ca instrument critic, jurnalismul actual traversează — împreună cu societatea —, o perioadă adolescență și răbufniri tendențioase. Poate de aceea publicațiile obscure și comerciale cu cerese plătă cu destulă ușurință, mai ales în condițiile în care se remarcă o scdere a interesului general față de mijloacele mass-media.

România liberă tînde să se transforme într-un „Azi” al A-tianței Civice (Inginer, 29 de ani).

Răspunsurile la a doua întrebare nu depășă un nivel prea ridicat al multiplicității generale. Atitudinea cititorului față de calitatea informațiilor, desi alinașă între două extreme — nelăcredere și luciditate critică —, este mai curînd una de insatisfacție nepăsătoare. O mențiune aparte merită zona teatrului, unde România Mare este captivă în interesul toamă prin salvarea elucubrățiilor. Într-o oarecare măsură interesul general care să se deplaseze spre zona informațiilor seel, de strictă utilitate sau spre cea a divertismentului.

Rigorile perioadei de care o traversăm, și în care presa independentă trebuie să — în același timp și un rol de catalizator al opiniei publice, înă loc unor considerații puțin amare, precum cea din subtitlu, sau creează confuzia: „Eu nu știu ce să mai cred, zăările! Asta cînd sînt cu securitatea, cînd sînt împotriva ei” (Jean C., — referent muzical).

Oicum, chiar dacă presa ar reuși să funcționeze cu o integritate perfectă, motivele de reproș asupra rolului său obiectiv nu ar fi eliminate dat fiind faptul că rolul idealizat al presei de critică autonom și imparțial este în mod inerent și fundamental o noțiune eronată. Postura critică a elaristului de bună-credință are o orientare într-o reformă, și poate tocmai de aceea aceasta se face simțită în balanța discuțiilor.

MARIAN CHIRIAC

Tirajele cotidienele — săptămîna 27 iulie — 2 august (tipografiile „Coresi” și „Tiporex”)	
1. România liberă	205.000
2. Adevărul	206.000
3. Cotidianul	24-30.000
4. Tineretul liber	100.000
5. Evenimentul zilei	190.000
6. Curierul Național	66.000
7. Dimineața	10.000

Tirajele săptămînalele — săptămîna 27 iulie — 2 august (tipografiile „Coresi” și „Tiporex”)	
1. Cuvîntul	15-20.000
2. Strict Secret	20.000
3. Flocăra	40.000
4. Expres Magazin	175.000
5. Zig-zag	60.000
6. Baricada	30.000
7. Tinerama	30-40.000
8. Politia Capitalei	20-25.000
9. Academia Catavencu	15.000
10. Economistul	17.000
11. Politica	40.000
12. Magazin	280.000
13. Cozier	175.000
14. Sportul Românesc	70.000
15. Sport Star	36.000
16. Panoramă	324.000
17. Realitatea	4.000
18. Pop Rock	15.000
19. Romănul	100.000
20. Tara	70.000
21. Totuși iubirea	80.000
22. România Mare	190.000
23. Anunțul telefonic	20.000
24. Lumea alocerilor	20.000

ECONOMIE

EVOLUȚIA UNORA DIN PRINCIPALII INDICATORI AI ECONOMIEI ROMÂNIEI DUPĂ 1989 (%)

Precizare: Anul de referință, 1989, este un an de criză a economiei, primul an din întreaga perioadă postbelică când a avut loc o scădere și a producției industriale.

Producția industrială		Productivitatea muncii	
1989	100	100	
1990	76,5	75,1	
1991	59,6	63,6	
1992 ianuarie-mai față de ianuarie-mai 1991		-17,0%	
1992 ianuarie-mai, față de ianuarie-mai 1991		+13,3%	
Esportul		Importul	
1989	100	100	
1990	58,3	114,4	
1991	55,1	76,6	
1992 ianuarie-mai, față de ianuarie-mai 1991		- 0,7%	

Remarcă: În ultimii 6 ani de pină în 1989, balanța comerțului exterior a cunoscut un permanent excedent, care a variat între aproximativ 2 și 3 miliarde de dolari. După 1989, puternica scădere a exporturilor a determinat mari deficite - 3 miliarde dolari în 1990 și 1991 la care se adaugă încă 800 milioane dolari în primele 5 luni ale lui 1992.

Rezultatul: În 1989 - datorie externă zero plus o rezervă voluntară de aproape 2 miliarde dolari, plus creanțe externe de peste 3 miliarde dolari.

În 1992 - datorie externă de 3,7 miliarde dolari

DINAMICA PREȚURI - SALARII (%)

Indicele salariului net (mediu)	Indicele prețurilor	
	Total bunuri consum	Bunuri consum alimentare
Octombrie 1990	100	100
Mai 1992	518	771,3
		313

(Octombrie 1990 este momentul de început al liberalizării prețurilor.)

Raportul dintre dinamica salariului mediu și cea a prețurilor bunurilor de consum indică o reducere de cca. 33% a puterii de cumpărare a salariilor populației, fapt reflectat și în dinamica vânzărilor cu amănuntul:

VÂNZĂRILE TOTALE DE MĂRFURI CU AMĂNUNTUL (%)

(stat, cooperatie, privat)

1989	100
1991	63,6

1992: În primele 5 luni au scăzut cu 10,3% față de perioada corespunzătoare a anului anterior, în cazul mărfurilor alimentare scăderea a fost de 30,2%.

Somojul: la 11 mai 1992 - 616.601 persoane.

Stocul de produse finite: la sfârșitul lunii mai 1992 a fost de 435,2 miliarde lei - cu 6,5% mai mare decât la sfârșitul lui aprilie '92 -, cifră ce depășește cu 44% întregul export din primele 5 luni ale lui '92, care s-a ridicat la 303,3 miliarde lei.

VASILE PILAT

CONVORBIRI LIBERE DESPRE TRANZIȚIE (I)

Acesta să fie într-adevăr costul tranziției?

Datele alăturate privind evoluția unora dintre indicatorii importanți ai economiei noastre naționale în ultimii doi ani și jumătate sînt, cred, total dezarmante. Mulți încearcă să ne convingă că acesta este „costul tranziției la economia de piață” și în celelalte țări ex-socialiste. Care este opinia dvs?

Unul dintre marii economiști ai lumii, Alfred Marshall, spune că în economie orice răspuns scurt induce în eroare. Tema tranziției de la „economia de comandă” la o „economie de piață” este nu numai de o mare complexitate în plan științific, dar și de o imensă importanță pentru viața a milioane și milioane de indivizi. Răspunsul trebuie să-și integreze explicitarea noțiunilor de bază prin care ne formulăm problema.

Să începem atunci cu începutul: ce înseamnă actuala tranziție în economie?

Tranziția fiind o componentă cotidiană a existenței noastre, utilizăm alături de frecvent această noțiune, încît conținutul ei ni se pare că este de la sine înțeles. Or, practic, deocamdată, nu numai în presă, ci și în literatura economică, ea a rămas o noțiune mult prea generală, prea vagă, nestructurată, incluzînd fie mai nimic, fie orice. Pentru a-și conferi o valoare cognitivă și implit operational reală, este necesar să fie descifrat însuși obiectul reflectării: tranziția. Acela presupune: determinarea clară a sîrurilor (și structurilor) de la care și spre care are loc tranziția (spre exemplu, pentru precizarea conținutului tranziției, simpla sintagmă „economie de piață” nu are o valoare operatională nici în plan teoretic, nici în planul practicii de politică economică, întrucît există o mare varietate de „modele” ale economiei de piață); identificarea și structurarea proceselor pe care tranziția le implică, și a surselor și identității factorilor interni și de mediu restrictivi și favorizanți - vechi, inertiali, și noi - ai desfășurării fiecăruia dintre aceste procese; identificarea legăturilor și intensității legăturilor de determinare și intercondiționare dintre ele, iar definiția conținutului - precondițiile identificării instrumentarului adecvat și modulului (inclusiv „strategiei”) de desfășurare a acestuia.

O asemenea conceptualizare a tranziției

actuale abia începe să se realizeze - fragmentar, dispersat, contradictoriu, sub presiunea unor fenomene structurale sau conjuncturale. Și cred că tocmai lipsa unei viziuni, cit de cit elaborate, asupra conținutului tranziției explică faptul că majoritatea economistilor (de politicieni ce să mai vorbim!) au privit acest proces (și mulți încă îl mai privesc) simplist, ca fiind realizabil relativ ușor. Și într-un termen relativ scurt, de cîtiva ani...

A fost nu numai ideea noastră, ci și a occidentalilor...

Aș spune chiar că în primul rînd a fost ideea lor. O serie de economiști din țările foaste socialiste, cunoscînd „din interior” sistemul ce se cerea a fi transformat, au putut înțelege mai bine, sau măcar întui, complexitatea tranziției, multidimensionalitatea proceselor ce o definesc. Ca astfel să poată exprima opinii mai realiste. Caracteristica definitorie a pozițiilor organismelor economice occidentale și a economistilor occidentali care s-au implicat în chiar elaborarea de strategii ale tranziției, a fost - și într-o importanță măsură mai este - simplismul. Un simplism de factură economicist-mecanicistă, care, prin însăși natura lui, reprezintă o modalitate deformată și deformantă de cunoaștere a procesualității în economie. Și toate „programele de reformă” din Estul Europei, elaborate cu participarea directă sau indirectă a unor mari mentori occidentali (instituții sau persoane fizice) au fost „construite” pe această matrice de gândire economicist-mecanicistă, care inevitabil este restrictivă. Și totuși, în lumea liberă, dintre științele sociale, știința economică este cea mai elaborată teoretic și dispune de cel mai bine pus la punct instrumentar de investigație. Numai că două aspecte se impun a fi reținute. Primul: relevanța științelor economice pentru obiectivul particular al cunoașterii (și nu coexistența sub aspect logic-formal a egalității teoretice); al doilea: viziunea asupra a ceea ce azi numim știință economică. Obiectivele cunoașterii sînt fie naturale, date - precum, să spunem piața concurențială, piața monopolistă sau oligopolistă, mecanismul formării prețurilor pe aceste piețe etc. -, fie obiecte-proiect, sau obiecte în curs de formare, cum este și tranziția în economie. Obiectul cunoașterii se cere con-

cept, elaborat teoretic. Nu există o teorie economică a tranziției, pentru că însuși fenomenul tranziției de la o „economie de comandă” la o „economie de piață” nu a existat. De aceea, știința economică poate ajuta la găsirea soluțiilor, dar nu are soluții.

Vorbești și de un al doilea aspect care explică paradoxalul simplism ce a caracterizat viziunea asupra procesului tranziției.

Acești al doilea aspect (încă și mai important) ține de viziunea asupra științei economice. Ca orice altă știință, știința economică poate fi definită ca un sistem coerent, non-contradictoriu de afirmatii despre fiziologia economiei, capabil să-și integreze și explice toate fenomenele și procesele particulare din economie, împreună cu instrumentarul utilizat în descifrarea acestora. În știința economică au existat (și există) mai multe curente (sisteme) de idei, fiecare în continuă evoluție, dar și luptă pentru „consacrare”. Iar această „consacrare” este determinată, în ultimă instanță, de cerințe și condiții specifice ale diferitelor etape din dinamica organismelor economice ale țărilor în care se „elaborează” știința economică ce se va „impune” la scară internațională. Dacă ne-am referi numai la perioada postbelică: primele decenii au fost dominate de gândirea economică keynesiană - care afirmă ideea caracterului limitat al capacității pieței de a asigura dezvoltarea echilibrată a economiei și, respectiv, a necesității intervenției statului ca factor reglator al proceselor economice. Politicile economice au fost concepute în cele mai multe din țările dezvoltate sub egida acestei orientări. De la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80 a devenit dominantă orientarea neo-liberală, avînd ca filon monetarismul de sorginte friedmaniană. Ideea ei centrală: forțele pieței sînt singurele capabile să asigure echilibrul dinamic al sistemului economic, intervenționismul statal reprezentînd un factor distorsionant al proceselor economice și, prin aceasta, dezechilibrant al sistemului. Dacă problematica țărilor în curs de dezvoltare nu a reușit să afecteze consecrarea ei ca expresie a „științei economice”, tranziția la economia de piață în țările „socialiste” se constituie, cred, în cea mai mare „provocare” care i-a fost adresată, și care, sper cel puțin, va impune regîndi-

rea fundamentelor acestei științe. Căci în formă ei actuală ea este nerelevantă și neoperațională pentru înțelegerea și proiectarea desfășurării cu costuri minime a procesului de tranziție. Modul în care au evoluat (și evoluează) în general economiile est-europene, care au apelat și apelează la politici construite pe postulatele neoliberalismului monetarist actual, este cred, semnificativ din acest punct de vedere.

Formisem de la o întrebare foarte simplă: „dacă această cădere dramatică a economiei reprezintă sau nu un cost inerent al tranziției la economia de piață” și am ajuns să vorbim despre „fundamentele” și „paradigmele” științei economice...

...iar dvs. vi se pare că ne abatem de la subiect. Or, eu tocmai asta fac: vreau să intrăm în fondul problemei. Dacă vom găsi fenomenul tranziției la economia de piață prin prisma postulatelor asupra funcționării economiei promovate de orientarea consacrată în prezent, ca reprezentînd știința economică, atunci nu poate fi respinsă ideea pe care mulți încearcă să ne-o inoculeze și anume că starea în care am ajuns și ne zbatem reprezintă „costul tranziției”. O analiză mai aprofundată, pe baza unei viziuni noi asupra funcționării economice, face posibilă identificarea ex-ante a unei structuri și a unei dimensiuni a procesului de tranziție în economie, esențial diferite. În lumina acestui nou „model teoretic” al procesului tranziției, răspunsul la întrebarea pusă va fi: nu, evoluția dezastruoasă a economiei noastre, ca și a celorlalte economii est-europene, nu este inerent implicată în natura însăși a tranziției, ci este expresia modulului în care a fost înțeleasă, „proiectată” și desfășurată această tranziție. „Modelul” de tranziție promovat și practicat în țările est-europene (cu, poate, o parțială rezervă în cazul Ungariei) este, în opinia mea, esențialmente incongruent cu natura proceselor economice și, mai ales, cu natura unui asemenea extrem de complex și multidimensional proces cum este procesul de transformare a fiziologiei unui organism viu, precum economia.

(Va urma)

Interviu realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU

UN NOU PREȘEDINTE AL TVR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI

(Urmare din pag. 16)

galitatea lor genetică, ceea ce prin care au devenit partide parlamentare. O simplă privire asupra acestei diversități genetice scoate la iveală o diferențiere oricum discretă a actualului Parlament. Această veritabilă tipologie cuprinde următoarele patru clase de partide:

1. devenite parlamentare prin alegeri - reprezentanții lor au fost aleși pe listele prezentate de ele la competiția electorală din 20 mai 1990;

2. devenite parlamentare prin acțiune, adică prin desprinderea unor deputați și senatori din partidele pe listele cărora fuseseră aleși - de ex. PL-AT, FDSN, FSN-20 mai;

3. devenite parlamentare prin absorbție - partide care la alegerile din '90 nu au reușit să-și propunăze în Parlament candidații, dar care au reușit ulterior să-și atragă de partea lor pe unii reprezentanți ai altor partide - de ex. PSM;

4. devenite parlamentare prin retroacțiune - partide care nu puteau să-și promoveze proprii lor candidați în mai 1990, pentru că încă nu se infilitasoră, dar care, folosind diverse mijloace, au reușit după aceea parlamentari care reprezentaseră inițial alte partide - de ex. PSDT, Partidul România Mare.

Există astfel partide care sînt parlamentare pentru că reprezentanții lor au fost aleși de electorat (cele de la pct. 1) și partide care sînt parlamentare fiind ele însele

alese de reprezentanții lor (cele de la punctele 2, 3 și 4). Factorul care lipsește în consecrarea parlamentară a acestora din urmă nu este decît electoratul. Cuprinzînd o serie de formațiuni care nu au fost trimise acolo de alegători, acest Parlament nu are cum să exprime raportul de forță electorală dintre partidele existente. Pripădirea unor partide parlamentare fără voturi și fără potențial electoral a fost reliefată de alegerile din februarie a.c., cînd (de ex.) PSDT a obținut pe țară 0,3% din voturile exprimate. Asemenea situații riscă orice iluzii despre preferința comisiei de a înlocui numărul votanților prin numărul reprezentanților.

Credînd concomitent și comitînd parlamentară și Consiliul Național al Audio-Vizualului, puterea și-a dat în vîlcug neîncrederea în amîndouă. Asupra acestui punct, nu'rera și opinia publică par să se afle în convergență. Iată un motiv suficient pentru a dizolva comisia și a trece controlul acțiunii electorale a TVR în competența observatorilor naționali.

VICTOR NEUMANN

O sinteză de referință:

ISTORIA ROMÂNILOR DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN ZILELE NOASTRE

de VLAD GEORGESCU

Pînă la examenul lucid al istoriografiei, care sper că va fi de bun augur, apariția lucrărilor redactate într-o altă cheie metodologică și conceptuală decît aceea tradițională este în măsură să obligească cititorul român cu un registru interpretativ modern, precum și cu o varietate de răspunsuri la cele mai controversate pasaje ale trecutului. Cartea lui Vlad Georgescu, asupra căreia vrem să reținem atenția, este o sinteză de autor gîndită și scrisă astfel în legătură cu istoria românilor. Evenimentalitatea nu mă deține, ponderea, dimpotrivă, este subsumată istoriei civilizatei; motivația politică este mult diminuată, la fel și subiectivitatea datorată apartenențelor etnice și religioase. Spiritul critic la locul fragmentelor posibil de ideologizat, altele desacralizează capitole scrise pînă acum cu obsesia definitivului.

Multiplicarea analizelor tinzînd spre o cunoaștere obiectivă este cu puțină atuncî cînd grila politică sau aceea etnică dispar din cîmpul vizual al cercetătorului. Desigur, nu e la îndemîna oricui un asemenea travaliu recuperator; el mai presupune: un echipament cultural special, înțelegînd disponibilitatea folosirii izvoarelor documentare din varii domenii, îmbrățișarea punctelor de vedere mai puțin ori deloc asemănătoare cu imaginea pe care am fi dorit s-o avem despre noi înșine sau despre noi între lucrurile și ființele individuale, respectiv, colective, care ne înconjoară. Conștient de necesitatea unor mutații esențiale în discursul istoriografic românesc, Vlad Georgescu are meritul de a fi așezat la baza scrierii sale metoda comparativă și de a fi trecut în prim-plan decodarea factorilor vizibili și invizibili ce au marcat civilizația noastră. Întrebările sale pornesc dinspre prezent și se întorc la prezent, fără ca acestea să diminueze credibilitatea răspunsurilor. Mai mult, autorul nu pretinde nicîcînd a fi tranșant în judecățile sale, ceea ce sporește încrederea în sin'za sa. Observațiile și comentariile de mai jos (parțiale și ele) nu fac decît să confirme aprecierile de pînă aici.

Primul capitol cuprinzînd **antichitatea**, respectiv, **originile** — formarea poporului român — indică revenirea la o scară de valori, la onestitate, cu alte cuvinte la o tratare mai obiectivă și în afara pasiunilor de moment. Mi-a fost cu neputință să nu remarc abandonarea motivațiilor extrastatice propuse de istoriografia oficială a regimului ceaușist sau a aceluia deșist; după cum, și renunțarea la speculațiile utle de drazi istoricilor tradiționaliști, mai ales cînd e vorba de origini. Perioadele medievale și modernă sînt înfățișate mai complex, prin evidențierea instituțiilor statale, funcționarea caselor domnitoare — sistemul legislativ care călăuzește politica internă și internațională — prin dezvăluirea structurilor sociale și a obiceiurilor, a dominantelor din viața economică a Țărilor Române. Exemplele, riguros selectate, sînt rezultatul unei cercetări îndelungate. Ele caută să pună în valoare semnificativul, iar atunci cînd sînt însoțite de comparații cu istoriile Europei de sud-est, a Bizanțului, a turcilor, a estului profund, a nordului galțian, dau prilejul de a creiona personalitatea elitei, cum și, parțial, a mentalului colectiv. Accentul pus pe înțelegerea stării de lucruri între secolele al XIV-lea și al XVIII-lea nu este deloc întâmplător, iar pendularea de la un timp la altul reflectă sinuoșitatea istorică; uneori o sugerează, altele o adîncește. Este limpede însă că

Vlad Georgescu nu putea să nu observe că alături de evoluția firească intervin marile momente de ruptură, de discontinuitate. Unul dintre acestea e așezat sub semnul fanariotismului, anul 1716—1821, aducînd, potrivit istoricului, o rămînere în urmă cu mai bine de 100 de ani a Țărilor Române, prin regimul oriental intronat de Poartă. Fîind o problemă de fond, argumentelor invocate: instabilitatea politică, descreșterea rolului internațional al Principatelor prin decăderea puterii lor militare, rușinarea economiei, discreditarea principelui (toate demne de luat în considerare pentru o judecată de valoare), li se pot contrapuncta altele: circulația ideilor, a cărților, a oamenilor politici și a călătoriarilor, introducerea unor legislații noi, capabile de modernizare ori cel puțin de parțiale schimbări în direcția emancipării. Epoca fanariotilor este complexă. Ecoul reformelor, religioase, influențele mentale, împrumuturile de cuvinte, de obiceiuri, interfețele civilizațiilor reflectate în arta bisericească, în arhitectura practică de casele domnitoare și de aceea boierești, în alimentație, reprezintă alte repere valabile pentru înțelegerea nuanțată.

Chipul adevărat al unui ev și al unui spațiu nu poate fi definit fără a cunoaște foarte bine structurile sociale și **forma mentis** care generează o realitate concretă. Rămînere în urmă nu trebuie puse așadar numai pe seama imperiilor din jur. În cazul de față, pe seama aceluia turcesc. Să nu uităm că Poarta intrase cu mult slăbită în secolul al XVIII-lea, că nu întretinea agenții diplomatice la curțile creștine, că adesea ambasadorii prinților creștini la Constantinopol pătrund și conduc hotărîrile cele mai secrete ale sultanului, în vreme ce divanului îi rămîn necunoscute faptele ce se petrec în țările creștine. Să mai recunoaștem că fără toleranța religioasă a turcilor nu ar fi supraviețuit mulțimea de culte existente în Peninsula Balcanică. Să nu omitem, pentru viitoarea noastră cunoaștere mai obiectivă, consecințele triste ale complicității joc diplomatic practic de familie boierești din Principate. Vlad Georgescu semnaleză, fără a insista decajuns, luptele interne pentru putere, „fărîmîntarea boierilor în facțiuni rivale gata să se extermine reciproc pentru a-și impune așel pe tron, uneltirile cu puterile vecine, cînd cu una, cînd cu alta...”. Una dintre caracteristicile autorului privind acest timp istoric cu implicații nefavorabile pentru evoluția formei de gîndire și manifestare românească mi s-a părut memorabilă: „Opțiunile cele mai de negîndit par acum posibile (la sfîrșitul secolului al XVII-lea), clasa politică pare decît să scape de pagini (accepțiunea veche n.n.) și să-și recîștige vechia independență. Dar deseori există, se teme de turci, dar nu are încredere nici în creștini, ar vrea să se avînte, dar riscul o sperie totuși, promite să se ridice, dar apoi se oprește la înmătaștea drumului, nelăcrușătoare în promisiunile Vienei sau Moscovei...”. Nici o dată ca pînă atunci un sfîrșit de veac nu cunoscu o altă de mare concentrare de oameni politici pricepuți și de cărturari. Dar în același timp, ca rareori în trecut, o epocă și-a jertfit cu atîta cruzime capetele luminate: în numai două-trei decenii, cei mai mulți dintre cei ce contribuiseră prin opera lor la strălucirea culturală a vremii erau fie forțați să se exileze (Milescu, Dosoftei, Cantemir, Neculce), fie ucîși (Costin, Stolnicul Cantacuzino, A. Ivireanu, Brâncoveanu). Și atunci, de ce să invocăm bizantinizarea doar prin fanarioti? De ce să credem că secolul al XVII-lea

ar fi unul european în Principate? De ce să forțăm sincronizarea (în loc să arătăm laudabila tentativă), cînd în realitate Europa clasică înseamnă cu totul altceva: mutații economice profunde, apariția capitalului, înființarea băncilor, dinamismul economiei urbane, întreprinzătorii și numeroase manufacturi; înseamnă catolicism ori protestantism și nu ortodoxism, înseamnă Reformă și, îndeosebi, Contrareformă. Diferențele sînt profunde și ele tin de geografie istorică, de aceea spirituală ori economică. Ca să nu mai amintim formele sociale, Braudel, Hazard, Chauvin le explică la parte și oricî le-am reproșa că se opresc cu studiul lor pe linia mediană a continentului (pentru secolele al XVII-lea și al XVIII-lea), se pare că au dreptate să vadă cu totul alte structuri dincolo de Viena.

Cît privește istoria Transilvaniei secolului al XVIII-lea, cînd fostul principat autonom intră în componența habsburgilor, ea este abordată mult prea schematic. În absența unei cercetări proprii a trecutului transilvan sau bănățean, se cuvenea ca autorul să acorde un interes sporit operelor de referință ale istoricilor ardeleni, mă gîndesc în primul rînd la lucrările lui D. Prodan, dar și la acelea ale lui P. Teodor, A. Armbruster, L. Gyémant, Z. Jakó, I. Márza, ca să nu amintesc decît cîteva dintre acelea meritorii în pofida vremurilor sub care au fost scrise. Trimiterile la opera lui Prodan, tăcute în aparatul bibliografic, ca și la acelea ale lui L. Blaga și D. Popovici nu se reflectă însă în citirile informațiilor și, deci, în interpretare. Edificatoare ar fi fost de pildă invocarea ideilor politice din rîstimpul acesta, dar mai cu seamă cum se nasc ele, care sînt instituțiile favorizînd mișcarea lor, ce pondere delin frămîntarea confesională, știut fiind că la începutul veacului o parte a ortodocșilor acceptă unirea cu biserica Romei. A spune că strădanurile unui secol, deschise de actul unirii bisericești și încheiate prin actul reformator al Supplexului „au fost zadarnice” (V. Georgescu, p. 103), înseamnă a rămîne la suprafața lucrurilor, a evenimentelor; aducînd drept argument inflexibilitatea Vienei la cererile românilor, nu remarcăm decît o fatetă a fenomenului. Cred că am putea să mergem mai departe și să vedem și caracteristicile pozitive ale epocii — și ea de tranziție —, mai ales că Transilvania sub Habsburgi își multiplică instru-

mente de emancipare. Însăși mișcarea revendicativă a lui Inochentie Micu, dar mai ales Școala Ardeleană sînt dovezi. În acest sens, Apoi: diviziunea opiniilor, modalitățile noi de gîndire și acțiune, diminuarea distanțelor de Europa occidentală, acceptarea influențelor curentului luminist și aplicarea lor la condițiile specifice. Risorgimento-ul transilvan nu poate fi rupt de cîștigul înregistrat prin gîndirea luminilor. Decențiile care se scurg între 1791 și 1848 instaurează mentalitatea potrivit căreia individul va trebui să se ghîdeze după un drept aparținîndu-i de la naștere: dreptul la libertate. Miracol? În măsura în care românii își descoperă (cultural vorbind, mai tîrziu) într-un timp foarte scurt vocația integratoare, înțelegînd acum tentația și reușita apartenenței la un statut grupat prin instituțiile Europei moderne.

Am reținut și observații ori comparații de foarte bun augur ale istoricului Vlad Georgescu referitoare, spre exemplu, la cultura veche de limbă slavonă, la învățămîntul de limbă greacă și la cultura elenă, la alte instrumente ale afirmării culturale. Momentele de înflorire, îndeosebi în Muntenia și Moldova, sînt evidențiate, relevîndu-se importanța lor pentru românii sau pentru greci. Nu era de neîgîdit Banatul, în întregime uitat din această sinteză, el realizînd sau impunîndu-se încă de la începutul guvernării austriece o comunicare directă cu experimentele politice, administrative și cu sistemul reformelor economice promovate de cercurile conducătoare din capitala imperiului. Ca să nu mai amintesc de răspîndirea și îmbrățișarea ideilor luminate, de biruințele materiale și sociale, de progresele economice mai rapide, de acceptarea mai timpurie a unui stil general de liberalism și modernitate. Ecoul revoluției franceze se resimte mai tîrziu în Banat, personalități precum Iorgovici și Piuariu Molnar inițiază primele cercuri francmasonice, circuli și stabilind alit de beneficele legături pentru viitoarea ieșire la lumină a națiunii.

Vlad Georgescu surprinde credibil epoca modernă, articulează procesul local istoric general european. Accentul istoricului e pus — acum, pe bună dreptate — pe caracterul deschis al societății românești din secolul al XIX-lea, pe fenomenele care au generat formarea statului național modern, pe curentele culturale care au dat ritm înnoirilor, reflectînd concepția cărturarilor români promotori ai europenizării. De altfel, instrumentele culturale ale modernizării le acordă un spațiu distinct. Sînt și aici unele interpretări liniare sau inexactități privitoare la cifrele economice de care va ține seama cercetătorul.

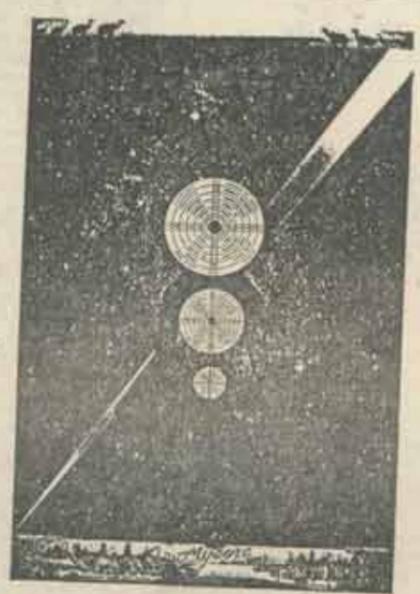
Pentru istoria ultimelor șapte decenii, cartea este și mai incitantă; se poate socoti că interesul sporit al autorului pentru contemporaneitate este cu atît mai legitim cu cît el știa prea bine că istoriografia noastră a fost aproape în imposibilitate de a o studia. Ferit de manipulari, Vlad Georgescu a analizat și regîndit în Occident fiind în lînsse controversata fizionomie a politicii românești pe de-o parte, iar pe de alta, degenerarea clasei conducătoare. El arată clar principiile și temelile pe care se înălțase România Mare; prezintă anii interbelici ca ani de dezvoltare și de integrare în democrația europeană iar anii 1938—1944, drept acela ce au stat sub semnul regimurilor autoritare: dictatura regală, statul național legionar, dictatura militară. Mișcarea legionară e dezvăluită, în toată nepricepe-

rea și anarhismul ei, sînt înfățișate confuziile de idei, cultul morții și al personalității, crimele. Sugestivă este recuperarea trecutului acesta imediat și tumultuos prin intermediul personajelor care îl animă. Și în accepțiunea lui Vlad Georgescu, personalitatea generalului Antonescu este greu de definit, ea ridică încă numeroase semne de întrebare. „Hăcha sau Mannerheim? Conștient de fragilitatea poziției sale, și-a pus singur această întrebare în ianuarie 1941, fără să-și găsească însă răspunsul. Capitularul precum președintele Cehoslovaciei nu a fost, dar i-a lipsit în același timp abilitatea cu care mareșalul finlandez a știut să se împotrivască atât rușilor, cît și nemților. Încăpățînîndu-se să urmeze pînă la capăt interese care nu erau românești și să rămînă la putere pînă în clima în care rușii ajunseseră în Moldova de mijloc, Antonescu a ipotocat fără îndoială greu viitorul țării. Din nefericire, în cele din urmă, rezultatele cîrmuirii sale seamănă mai mult cu cele ale lui Hăcha decît cu cele ale lui Mannerheim” (p. 239-240).

Luarea distanței necesare de grupurile mai vechi sau mai noi aflate pe scena politică, respectul pentru publicul cărui i se adresează și îngrădirea autorului să redea tragedia țării deschisă de lovitură de stat a regelui Carol al II-lea. Sînt pagini remarcabile prin densitatea informațiilor, prin descrierea situațiilor, prin nouitatea punctelor de vedere.

Ultima parte a cărții este dedicată totalitarismului comunist, istoricul prezentînd fapte, evenimente, biografii, statistici, documente și propunînd o reflecție matură, departe de partizanate. Contextualizarea permanentă, decodarea mecanismului puterii, dezvăluirea tipologiei relațiilor în sinul partidului comunist, a cultului personalității ne urmează practicilor legionare (a se vedea cazul lui Horia Sima ca precedent), conținutul ideologic, diferențele dintre vorbe și fapte arată că Vlad Georgescu și-a însușit și a aplicat instrumentarul de lucru al politologului. El ne reamintește în ce anume a constatat stalinismul politic — „dictatura proletariatului”, monopolizarea puterii de către un partid unic, îngrădirea drepturilor cetățenești, abuzurile, intervențiile directe sau indirecte ale Kremlinului, dirijismul în cultură și economie. În viața societății. Nu omite să explice perioadele de relativă autonomie sub Dej sau de la începutul domniei lui Ceaușescu, acelea ce pe mulți ne-au indus în eroare. Represiuni, în toate domeniile, și se acordă ponderea cuvenită, așa încît autorul se ocupă de prăbușirea instituțiilor cu tradiție democratică din anii interbelici, de tragedia multor personalități politice, culturale și științifice.

În ansamblul ei, cartea lui Vlad Georgescu este una de referință pentru cultura română contemporană și de ea ar fi bine să se țină seama pentru viitoare încercări sintetice sau studii parțiale. Ar fi potrivit să încheie această lungă cronică observînd că în locul profesionalismului, al etichetărilor și al polemiceilor mai mult sau mai puțin gratuite, avem nevoie de asemenea scrieri serioase care nu numai că susțin o altă judecată istorică (acceptată sau nu fi ultima), dar probează necesitatea depășirii aspectelor deprimante ale interpretărilor purtînd amprenta prejudecăților politice.

TADANORI YOKOO - St. Shambala - 1974

SUMIO KAWAKAMI - Western Manner (1954)

„Gravura și fotografia japoneză contemporană”

Colecția galeriilor cetățenilor din Yokohama —

MORITA KŌHEI - Tinîra Keichyô

HŌDAKA YOSHIDA - From My Collection: White House

EXISTĂ ȘI GREȘELI REPARABILE

GHEORGHE M. CONSTANTINESCU • născut la 20 ianuarie 1932 • absolvent al Facultății de Medicină Veterinară București • doctorat în 1964, apoi conferențiar la Facultatea din Timișoara • din 1992 profesor titular la Universitatea din Columbia-Missouri • autor a 245 de lucrări științifice • a realizat primul ghid de disecție din lume pentru animale mari • desenator artistic și sculptor de real talent.

Care sînt motivele plecării dumneavoastră din România?
Motive sînt mai multe, dar toate pot fi grupate într-o idee: am urit comunismul. Nu numai pentru că m-a împiedicat să mă dezvolt profesional, să am relații științifice normale, dar am și fost continuu afectat psihic din cauza opresiunii morale. Cînd n-am mai rezistat am încercat tot posibilul și Dumnezeu m-a ajutat să ajung în SUA după peripeții care erau să mă coste viața. Am ajuns aici în 1984, la 23 februarie, după ce câștigasem un concurs în noiembrie 1983, întîrziînd însă din cauza birocrației careia și America îi este tributară.

În opt ani ai ajuns profesor titular. Să înțelegem că rigorile academice americane nu sînt totuși foarte stricte?
Faptul că în România comunistă am rămas 17 ani la nivelul de conferențiar, spunîndu-mi-se mereu: „e rîndul lui cutărică pentru că e profesor, acum e rîndul tău” și mai în vîrstă ca tine” și multe altele, nu pot decât să scoată din sîrte orice om normal. Îmi amintesc cît de chinătoare erau întrebările de ce se întîmplă totuși așa, ce se află la baza acestui sistem draconic de a ține mereu de un om la nivelul la care abia a ajuns și de a nu-i da voie să se dezvolte.

Revenind la întrebare, as vrea să pornesc de la Constituția americană, care începe cu următoarele cuvinte: **We the people**, adică noi oamenii, noi poporul. Nu există aici nici un titlu de baron, de conte sau orice altceva asemănător. Eu, cînd am ajuns în SUA, semnau cu Dr. în fața numelui, dar am văzut curînd că nimănui nu mai procedează așa. Curînd a trebuit să înțeleg că totuși sînt considerat egal în fața legii, în fața lui Dumnezeu. Nu pot să nu apelez iarăși la amintiri.

Mi-a fost imputat de fostul șef de catedră al Facultății din Timișoara că scriu prea repede, prea ușor. Dacă eu am scris prea repede și prea ușor în România — am publicat aici 163 de lucrări pînă în 1982 —, în SUA numai în opt ani am publicat 80 de lucrări (articole de specialitate, cărți sau capitole din cărți). Trebuie însă menționat că orice rînd scris e recenzat la singe și „purcat” pînă în cele mai mici amănunțe, încît nu poate fi publicată nici o lucrare slabă. Prin urmare, nu numai că scriu ușor dar cred că scriu și bine.

Titlul de Doctor Honoris Causa decernat de Universitatea de Agronomie a Banatului îl interpretăm ca un gest recuperator sau doar reparator?

În primăvara acestui an, cînd am primit minunata și neașteptată veste, nu am știut ce reacție să am. În primul rînd de bucurie și plăcută căldură sufletească desigur, acest titlu venind din partea Universității pe care am servit-o 17 ani. După aceea au venit niște explicații în scris din partea unor colegi care au reacționat pozitiv la această propunere și care mi-au spus, printre altele, că a venit în aflișul momentului să recunoaștem o activitate de o viață și să reparăm greșelile care au fost comise în trecut. Iată deci că sînt și greșeli reparabile, că sînt și situații recuperabile. Am fost onorat datorită acordării acestui titlu, mai ales pentru că în SUA așa ceva nu există. Cînd am anunțat în mod oficial evenimentul, foarte puțină lume a știut ce înseamnă „Doctor Honoris Causa”. E un titlu care nu se poate traduce în limba engleză pentru că s-ar denatura. După Premiul Nobel se crede că acest titlu este cea mai înaltă distincție europeană care se poate acorda unui om de știință.

Cum vede un român american noile realități din țară?

E greu de spus, pentru că sînt plecat de zece ani și între timp au survenit modificări sociale și politice fenomenale și de neașteptat cu puțin timp în urmă. Este prea vast subiectul ca să intru în detalii, dar sînt lucruri pe care le-am trăit și cu zece ani în urmă și care nu s-au schimbat deloc, altele care sînt mai rele ca înainte.

În schimb as putea face o paralelă între ceea ce trăiesc eu în Statele Unite și ce ar trebui să trăiască colegii, prietenii și conaționali mei de aici din țară.

Nu e deloc întîmplător faptul că primul amendament al Constituției americane se referă la trei libertăți ale omului: **freedom of religion, freedom of speech și freedom of the press**. Nu vreau să dau nimănui lecții, dar eu trăiesc aceste realități. Dacă religia e ceva sacru, intim, care depinde de tine însuși, libertatea cuvîntului presupune exprimarea liberă a oricărei păreri fie și asupra președintelui SUA. Din contră, s-ar putea ca din ceea ce s-au înțeles să fie ceva care să aprindă o lumină în capul președintelui și să îl amintească la unele lucruri. Datorită acestui enorm potențial și a libertăților neîngrădite poți să aspriți la orice funcție ori să te dezvolți după cum dorești. Depinde numai de tine. În momentul în care reușești să te încadrezi într-o poziție, ceea ce se face numai printr-un concurs de o severitate neimaginabilă încă în România, trebuie să te afirmi, să dovedești că ai fost ales pe drept și că reprezintî un potențial. La sfîrșitul fiecărui an de studiu în învățămîntul superior trebuie să prezintî rezultatul de catedră un memoriu de activitate pe anul trecut, funcție de care îți se stabilește salariul. Pornind din 1984, cînd am devenit profesor asociat și pînă astăzi, salariul meu a crescut cu 50%. Se poate face comparație cu cei 4.000 de lei pe care îi aveam la Timișoara ca profesor și cu dreptul la o categorie ce însemna 200 lei pe care o puteam primi o dată la cîineți ani? Nu vreau să spun că oricine poate ajunge neapărat la sporuri de salariu așa mari într-un timp nu prea lung. Însă nimănui nu mă oprește să lucrez „pe rupte”. Și chiar așa am făcut, încît am putut ajunge astăzi la poziția și recunoașterea de care mă bucur.

MARIAN CHIRIAC

